

МЕМЛЕКЕТТІК АУДИТ

Нөмір тақырыбы:

Тема номера:

Cover story:

> АУДИТТИ ДҰРЫС ЖОСПАРЛАУ

> ПРАВИЛЬНОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ АУДИТА

> PROPER AUDIT PLANNING

ЖАҢАЛЫҚТАР	4	НОВОСТИ	4
ХРОНИКА	6	ХРОНИКА	6
ЕСЕП КОМИТЕТИ		СЧЕТНЫЙ КОМИТЕТ	
А.М. Мұхаметкәрім Есеп комитетінің талдамалық қызметінің тиімділігі – мемлекеттік аудитке өтудің негізі	8	А.М. Мухаметкарим Эффективность аналитической деятельности Счетного комитета – основа перехода на госаудит	26
С.А. Құлмағанбетов Мемлекеттік аудиторларды сертификаттау мәселелері	12	С.А. Кулмаганбетов Вопросы сертификации государственных auditors	30
НӨМІР ТАҚЫРЫБЫ		ТЕМА НОМЕРА	
Алина Ундритс Андрей Катсуба Аудитті дұрыс жоспарлау	14	Алина Ундритс Андрей Катсуба Правильное планирование аудита	32
«ҚАРЖЫЛЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚТАРДЫ ЗЕРТТЕУ ЖӨНІНДЕГІ ОРТАЛЫҚ»РМК		РГП «ЦЕНТР ПО ИССЛЕДОВАНИЮ ФИНАНСОВЫХ НАРУШЕНИЙ»	
ОЗА ШАУЫП, ІСКЕ ЖҰМЫЛУДАМЫЗ	18	РАБОТАЕМ НА ОПЕРЕЖЕНИЕ	36
ИНФОГРАФИКА		ИНФОГРАФИКА	
Ақтөбе облысына бөлінген республикалық бюджет қаражатының пайдаланылуын және бюджетке түскен түсімдердің толықтығы мен уақтылылығын, сондай-ақ Мемлекеттік қаржылық бақылау стандарттарының сақталуын бақылаудың қорытындысы туралы	24	Об итогах контроля полноты и своевременности поступлений в бюджет и использования средств республиканского бюджета, выделенных Актыобинской области, а также соблюдения Стандартов государственного финансового контроля	24
Қостанай облысына бөлінген республикалық бюджет қаражатының пайдаланылу тиімділігін, бюджетке түскен түсімдердің толықтығы мен уақтылылығын, сондай-ақ Мемлекеттік қаржылық бақылау стандарттарының сақталуын бірлескен бақылаудың қорытындысы туралы	42	Об итогах совместного контроля эффективности использования средств республиканского бюджета, выделенных Костанайской области, полноты и своевременности поступлений в бюджет, а также соблюдения Стандартов государственного финансового контроля	42
РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС	48	РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ	48

NEWS

4

CHRONICLE

7

COVER STORY

Alina Undrits

Andrei Katsuba

Proper Audit Planning

44

EDITORIAL BOARD

49

Аудитті дұрыс жоспарлау аудит мақсатына жетуге ең тиімді тәсілмен, яғни, шалағайлық сияқтыдан қаша отырып, ресурстардың шамадан тыс шығыстарын да орынды сенімділікпен қамтамасыз етуге көмектеседі.

Правильное планирование аудита помогает самым эффективным способом достичь цели аудита, т. е. обеспечения разумной уверенности, избегая как недоработки, так и чрезмерного расхода ресурсов.

Proper audit planning helps to achieve the audit objectives in the most effective way, i.e. provide reasonable assurance as to avoid gaps and excessive consumption of resources.

**ЕСЕП КОМИТЕТІНІҢ ҰЖЫМЫ МЕМЛЕКЕТ БАСШЫСЫНЫҢ
«НҰРЛЫ ЖОЛ – БОЛАШАҚҚА БАСТАР ЖОЛ» АТТЫ ЖОЛДАУЫН ТАЛҚЫЛАДЫ**

Есеп комитетінің Төрағасы Қозыкөрпеш Есімұлы Жаңбыршин Мемлекет басшысының Қазақстан халқына арнаған Жолдауын еліміздің экономикалық, саяси және әлеуметтік өмірінде аса маңызды оқиға екендігін атап өтті.

«Қалыптасқан геосаяси жағдайда, алдымыздағы бесжылдық еліміздің экономикалық дамуында жаңа кезең болуы тиіс, бұл – Қазақстанның Жаңа Экономикалық Саясатына арналған Жолдаудың ерекшелігі», - деді Қ. Жаңбыршин.

Есеп комитеті Төрағасының айтуынша, Елбасы тапсырған стратегиялық міндеттерді іске асыруға қомақты көлемде бюджет қаражатын, соның ішінде Ұлттық қор қаражатын бөлу жоспарлануда.

Аталған қаражат жолдарды, әлеуметтік және жалға берілетін үйлерді салуға, апатты жағдайдағы және үш ауысымда оқытатын мектептердің проблемаларын шешуге, денсаулық сақтау, білім беру, ауыл шаруашылығы бағдарламаларын одан әрі іске асыруға және тағы басқа мақсаттарға бағытталады деп қарастырылған.

Осыған байланысты бюджет қаражатын тиімді және ұтымды пайдалану мәселесінің маңызы арта түспек деп атап өтті Қ. Жаңбыршин.

«Есеп комитеті еліміздің жоғары қаржы бақылау органы ретінде бюджет қаражатын пайдаланудың ашықтығы мен есептілігін, сондай-ақ оның жұмсалуды тиімділігін қамтамасыз ету жөніндегі Елбасы белгілеген міндеттерді іске асыру үшін бар күшін жұмылдыруға тиіс», - деді Есеп комитетінің Төрағасы.

Талқылаудың қорытындысы бойынша, Төраға Есеп комитетінің мүшелері мен аппарат қызметкерлеріне «Нұрлы Жол» Жаңа Экономикалық Саясат аясында бірқатар нақты тапсырмалар берді.

Сөзінің соңында, Есеп комитетінің Төрағасы Есеп комитетінің ұжымын Ұлттық валюта күнімен және қаржы саласы қызметкерлерінің кәсіби мерекесімен құттықтап, барша ұжым қызметкерлеріне зор жетістік, игілік пен мол табыс тіледі.

**Есеп комитетінің
баспасөз қызметі**

**КОЛЛЕКТИВ СЧЕТНОГО КОМИТЕТА ОБСУДИЛ ПОСЛАНИЕ ГЛАВЫ ГОСУДАРСТВА
НАРОДУ КАЗАХСТАНА «НҰРЛЫ ЖОЛ – СВЕТЛОЕ БУДУЩЕЕ»**

Председатель Счетного комитета К. Джанбурчин отметил, что Послание Главы государства народу Казахстана является важнейшим событием в политической, экономической и общественной жизни страны.

«Уникальность Послания, посвященного Новой Экономической Политике Казахстана, заключается в том, что грядущее пятилетие должно стать новым этапом в экономическом развитии страны в условиях сложившейся геополитической ситуации», - сказал К. Джанбурчин.

По словам Председателя Счетного комитета, на реализацию стратегических задач, поставленных Главой государства, планируется выделение значительных объемов средств бюджета и Национального фонда.

Данные средства предполагается направить на строительство дорог, социального арендного жилья, дальнейшую реализацию программ развития здравоохранения, образования, сельского хозяйства и другие цели.

К. Джанбурчин подчеркнул, что особое значение в этой связи приобретают вопросы рационального использования бюджетных средств и Счетный комитет как высший орган финансового контроля страны должен мобилизовать все силы для качественной реализации обозначенных Лидером нации задач по обеспечению большей прозрачности, подотчетности и эффективности использования бюджетных средств. По итогам обсуждения Председателем дан ряд кон-

кретных поручений членам Счетного комитета и работникам аппарата по исполнению мероприятий в рамках реализации Новой Экономической Политики «Нұрлы Жол».

В заключение Председатель Счетного комитета поздравил коллектив Счетного комитета с Днем национальной валюты и профессиональным праздником работников финансовой системы страны.

**Пресс-служба
Счетного комитета**

ЕСЕП КОМИТЕТІНДЕ СЫРТҚЫ МЕМЛЕКЕТТІК ҚАРЖЫЛЫҚ БАҚЫЛАУ ОРГАНДАРЫНЫҢ ҮЙЛЕСТІРУ КЕҢЕСІНІҢ КЕЗЕКТІ ОТЫРЫСЫ ӨТТІ

Үйлестіру кеңесінің жұмысына Есеп комитетінің Төрағасы мен мүшелері, облыстардың, Алматы және Астана қалаларының тексеру комиссияларының төрағалары, сондай-ақ Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің өкілдері қатысты.

Отырысқа қатысушылар мемлекеттік аудит жүйесіне көшу, соның ішінде «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» заң жобасын Парламентте жылжыту мәселелерін талқылады.

Заң жобасын іске асыру үшін Есеп комитеті 50-ден астам құжат әзірлеуді жоспарлауда, солардың 20-сы әзірленген, 19-ы – аяқталу сатысында, қалғандары 2015 жылдың 1-жартыжылдығында әзірленетін болады.

Сыртқы мемлекеттік аудиттің жаңа стандарттарын енгізудің негізгі аспектілері, мемлекеттік аудит нәтижелерін тану мәселелері талқыланды.

Сыртқы мемлекеттік аудит пен қаржылық бақылаудың жалпы және рәсімдік стандарттары жобаларын әзірлеуге қойылатын талаптарды, сондай-ақ Есеп комитеті әзірлеген бақылау іс-шараларының нәтижелерін тану тетігін мақұлдау жөнінде шешім қабылданды.

Отырысқа қатысушылар мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесі қызметкерлерінің біліктілігін арттыру, сертификатталған аудиторлар пулын қалыптастыру мәселелеріне ерекше назар аударды.

Есеп комитетінің Төрағасы Қозыкөрпеш Жаңбыршиннің айтуынша, аудиторларды сертификаттау мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының мамандарын оқытудың мазмұны мен нысанына қатысты тәсілдер мен қағидағандарды түбегейлі өзгертіп, мамандарды қайта даярлаудың және олардың біліктілігін арттырудың үздіксіз жүйесін құруды қажет етеді.

Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау органдарының Бірыңғай ақпараттық дерек қорын жасауды сапалы іске асырудың маңыздылығы атап өтілді.

«Қазіргі уақытта, Есеп комитеті интеграцияланған ақпараттық жүйені құру бойынша жұмыстар жүргізіп жатыр. 2015 жылдың 1-жартыжылдығында Есеп комитетінің жүйесі тексеру комиссияларының ведомстволық ақпараттық жүйелерімен интеграцияланатын болады» - деді Қ. Жаңбыршин.

Отырыстың қорытындысы бойынша мемлекеттік қаржылық бақылау органдары қызметінің тиімділігін арттыруға, олардың сындарлы өзара іс-қимылын қамтамасыз етуге, сондай-ақ Үйлестіру кеңесінің қызметін одан әрі жетілдіруге бағытталған нақты бірқатар шешімдер қабылданды.

**Есеп комитетінің
баспасөз қызметі**

В СЧЕТНОМ КОМИТЕТЕ СОСТОЯЛОСЬ ОЧЕРЕДНОЕ ЗАСЕДАНИЕ КООРДИНАЦИОННОГО СОВЕТА ОРГАНОВ ВНЕШНЕГО ГОСУДАРСТВЕННОГО ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ

В работе Координационного совета приняли участие Председатель и члены Счетного комитета, председатели ревизионных комиссий областей, городов Алматы и Астаны, а также представители Министерства финансов Республики Казахстан.

Участники совещания обсудили вопросы перехода на систему государственного аудита, в том числе продвижения в Парламенте страны законопроекта «О государственном аудите и финансовом контроле».

В реализацию законопроекта Счетным комитетом планируется разработать свыше 50 документов, из которых 20 - уже разработаны, на стадии завершения - 19, остальные будут разработаны в течение 1 полугодия 2015 года.

Обсуждены основные аспекты внедрения новых стандартов внешнего государственного аудита, признания результатов государственного аудита.

Принято решение одобрить требования к разработке проектов общих и процедурных стандартов внешнего государственного аудита и финансового контроля, а также разработанный Счетным комитетом механизм по признанию результатов контрольных мероприятий.

Особое внимание участников заседания было уделено вопросам повышения квалификации работников

системы государственного финансового контроля, формирования пула сертифицированных аудиторов.

По словам Председателя Счетного комитета Козы-Корпеша Джанбурчина, сертификация аудиторов требует кардинального изменения подходов и принципов к содержанию и форме обучения специалистов органов государственного финансового контроля, созданию непрерывной системы переподготовки и повышения квалификации специалистов.

Отмечена важность качественной реализации создания Единой информационной базы данных органов государственного аудита и финансового контроля.

«В настоящее время Счетный комитет проводит работу по созданию интегрированной информационной системы. В первом полугодии 2015 года предстоит интеграция системы Счетного комитета с ведомственными информационными системами ревизионных комиссий», - сказал К.Джанбурчин.

По итогам заседания принят ряд конкретных решений, направленных на повышение эффективности деятельности органов государственного финансового контроля, обеспечение их конструктивного взаимодействия, а также на дальнейшее совершенствование деятельности Координационного совета.

Пресс-служба Счетного комитета

ЕСЕП КОМИТЕТІНІҢ ДЕЛЕГАЦИЯСЫ 2014 ЖЫЛҒЫ 12 ҚАРАШАДА МӘСКЕУ ҚАЛАСЫНДА БЕЛАРУСЬ РЕСПУБЛИКАСЫ, ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖӘНЕ РЕСЕЙ ФЕДЕРАЦИЯСЫ ЖОҒАРЫ ҚАРЖЫ БАҚЫЛАУ ОРГАНДАРЫНЫҢ БІРЛЕСКЕН ОТЫРЫСЫНА ҚАТЫСЫП ҚАЙТТЫ

1. «Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Ресей Федерациясының Үкіметі арасындағы Екібастұз МАЭС-2 үшінші блогын салу және кейіннен пайдалану туралы келісімге сәйкес энергетика саласындағы бірлескен ресейлік-қазақстандық жобалардың іске асырылуын мониторингілеу» туралы Қазақстан Республикасы Есеп комитетінің және Ресей Федерациясы Есеп палатасының қосарлас сараптамалық-талдамалық іс-шарасының қорытындысы шығарылды.

Қазақстан Республикасы Есеп комитетінің мүшесі Александр Горяинов және Ресей Федерациясы Есеп палатасының аудитору Валерий Богомолов өздерінің баяндамаларын оқыды.

Отырыста үкіметаралық келісімнің жекелеген кезеңдерінің уақтылы және толық орындалмауына, жобаның іске асырылу мерзімін ұзартуға, оның іске асырылу құнының қымбаттауына қатысты фактілер мен себептер атап өтілді.

Отырыстың қорытындысы бойынша сараптамалық-талдамалық іс-шараның нәтижелері туралы бірлескен есеп бекітілді, Ресей Федерациясының Энергетика министрлігіне және Қазақстан Республикасының Энергетика министрлігіне Үкіметаралық келісімді іске асыру бойынша үйлестіру және бақылау жұмыстарын күшейту ұсынылды.

2. Отырыста Беларусь Республикасы, Қазақстан Республикасы және Ресей Федерациясы уәкілетті органдарының 2013 жылы Кеден одағында кедендік

әкелу баждарын (баламалы қолданылатын өзге де баждарды, салықтар мен алымдарды) есепке жатқызу мен бөлудің тәртібін белгілеу және қолдану туралы келісімді сақтауына жүргізілген бірлескен тексерудің нәтижелері қаралды.

Беларусь Республикасы Мемлекеттік бақылау комитеті Төрағасының орынбасары Раиса Саврицкая, Қазақстан Республикасы Есеп комитетінің мүшесі Жансейіт Сәрсенқұлов және Ресей Федерациясы Есеп палатасының аудитору Сергей Штогрин өздерінің баяндамаларын оқыды.

Тараптардың уәкілетті органдары жалпы алғанда Келісімде белгіленген Кеден одағына мүше мемлекеттердің арасында кедендік әкелу баждарын есепке жатқызу мен бөлу тәртібінің орындалуын қамтамасыз еткені атап өтілді. Бұл ретте мемлекеттердің кеден қызметтерінің жұмысында жекелеген кемшіліктер анықталды, оның ішінде бөлінетін баждарды толыққанды және уақтылы бюджетке аудару қамтамасыз етілмеген.

Отырыстың қорытындысы бойынша тексеру нәтижелері туралы бекітілген бірлескен есепті Беларусь, Қазақстан және Ресей үкіметтеріне, сондай-ақ Еуразия экономикалық комиссиясына жіберу жөнінде шешім қабылданды.

**Есеп комитетінің
баспасөз қызметі**

ДЕЛЕГАЦИЯ СЧЕТНОГО КОМИТЕТА ПРИНЯЛА УЧАСТИЕ В СОВМЕСТНЫХ ЗАСЕДАНИЯХ ВЫСШИХ ОРГАНОВ ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ, РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН И РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ, Г. МОСКВА (РФ), 12 НОЯБРЯ 2014 ГОДА

1. Рассмотрены результаты экспертно-аналитического мероприятия «Мониторинг реализации совместных казахстанско-российских проектов в сфере энергетики в соответствии с Соглашением между Правительством Республики Казахстан и Правительством Российской Федерации о строительстве и последующей эксплуатации третьего блока Экибастузской ГРЭС-2», проведенного Счетным комитетом Республики Казахстан параллельно со Счетной палатой Российской Федерации.

С докладами выступили член Счетного комитета Республики Казахстан Александр Горяинов и аудитор Счетной палаты Российской Федерации Валерий Богомолов.

Отмечены факты и причины несвоевременного и неполного выполнения отдельных этапов Межправительственного соглашения, продление сроков реализации проекта, а также удорожания стоимости его реализации.

По итогам заседания утвержден Совместный отчет о результатах экспертно-аналитического мероприятия,

Министерству энергетики Российской Федерации и Министерству энергетики Республики Казахстан рекомендовано усилить координацию и контроль за реализацией Межправительственного соглашения.

2. Рассмотрены результаты совместной проверки соблюдения в 2013 году уполномоченными органами Республики Беларусь, Республики Казахстан и Российской Федерации Соглашения об установлении и применении в Таможенном союзе порядка зачисления и распределения ввозных таможенных пошлин (иных пошлин, налогов и сборов, имеющих эквивалентное действие).

С докладами выступили заместитель Председателя Комитета государственного контроля Республики Беларусь Раиса Саврицкая, член Счетного комитета Республики Казахстан Жансейит Сәрсенқұлов и аудитор Счетной палаты Российской Федерации Сергей Штогрин.

Отмечено, что уполномоченными органами сторон, в целом, обеспечено исполнение установленного

Соглашением порядка зачисления и распределения ввозных таможенных пошлин между государствами-членами Таможенного союза. При этом установлены отдельные недостатки в работе таможенных служб стран в части необеспечения полного и своевременного перечисления распределяемых пошлин в бюджет.

По итогам заседания утвержденный совместный отчет о результатах проверки решено направить в правительства Беларуси, Казахстана и России, а также в Евразийскую экономическую комиссию.

**Пресс-служба
Счетного комитета**

THE DELEGATION OF THE ACCOUNTS COMMITTEE TOOK PART IN JOINT MEETINGS OF SUPREME AUDIT INSTITUTIONS OF THE REPUBLIC OF BELARUS, THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN AND THE RUSSIAN FEDERATION, MOSCOW (RUSSIA), NOVEMBER 12, 2014

1. Were considered results of expert-analytical activities «Monitoring under implementation of joint Kazakh-Russian projects in the sphere of energy according to the Agreement between the Government of the Republic of Kazakhstan and the Government of the Russian Federation on construction and further exploitation of the third block of Ekibastuz GRES-2», which were accomplished by the Accounts committee of the Republic of Kazakhstan parallel with the Accounts Chamber of the Russian Federation.

The member of the Accounts committee of the Republic of Kazakhstan Alexandr Goryainov and the Auditor of the Accounts Chamber of the Russian Federation Valeriy Bogomolov made reports on the issue.

Were mentioned the facts of untimely and incomplete implementation of some phases of the Intergovernmental agreement, project term extension as well as its cost increase.

Following the meeting the Joint report on results of expert-analytical activities was approved, were made recommendations to the Ministry of Energy of the Russian Federation and the Ministry of Energy of the Republic of Kazakhstan regarding strengthening the coordination and control under implementation of the Intergovernmental agreement.

2. Were considered results of the joint control on compliance in 2013 by authorized bodies of the Republic

of Belarus, the Republic of Kazakhstan and the Russian Federation of the Agreement on establishment and application of the order of import duties transfer and distribution in the Customs union (other duties and taxes, which have equivalent effect).

The deputy Chairman of the State Control Committee of the Republic of Belarus Raisa Savritskaya, the Member of the Accounts committee of the Republic of Kazakhstan Zhanseit Sarsenkulov and the Auditor of the Accounts Chamber of the Russian Federation Sergey Shtogrin made reports on the issue.

It was noted that authorized bodies of the parties, generally, provided the implementation of the order of import duties transfer and distribution among member states of the Customs union established by the Agreement. Along with it were determined some problems in the competence of customs services of the countries, namely not providing full and timely transfer of distributed duties to the budget.

Following the meeting was decided to forward the adopted joint report to the governments of Belarus, Kazakhstan and Russia as well as to the Eurasian Economic Commission.

**Press-service
of the Accounts committee**

А.М. МҰХАМЕТКӨРІМ

Есеп комитетінің мүшесі, э.ғ.к.

ЕСЕП КОМИТЕТІНІҢ ТАЛДАМАЛЫҚ ҚЫЗМЕТІНІҢ ТИІМДІЛІГІ – МЕМЛЕКЕТТІК АУДИТКЕ ӨТУДІҢ НЕГІЗІ

«Қазақстан-2050» Стратегиясында Ұлт көшбасшысы Н.Ә. Назарбаев алға қойған міндеттерді іске асыру мәтінінде Қазақстан Республикасында әлеуметтік-бағдарланған экономикамен құқықтық мемлекет құру мақсатындағы тұрақты экономикалық және әлеуметтік дамыту процесі жүріп жатыр, оның ірге тасы еліміздің тәуелсіздік алған сәтімен бірге қаланған.

Бұл кезең мемлекеттік қаржылық бақылаудың барабар тегіктерін жасаумен және мемлекеттік бюджеттің пайдаланылу айқындығының қамтамасыз етілуімен ілесе жүруде, оның мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының рөлі мен мәнін арттыра түсетіні сөзсіз.

Қазынашылық жүйесін енгізу нәтижесінде бюджеттік тәртіптің біртіндеп жақсаруы, сондай-ақ елдің әлеуметтік-экономикалық дамуының қалыптасқан жағдайы, бюджеттік ресурстардың жұмсалуды және мемлекеттік меншіктің пайдаланылу үнемділігі мен тиімділігін бағалауды қамтамасыз ететін, мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесінің қалыптасу қажеттілігін шарттастырды. Осыған байланысты мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының басты міндеттері бағдарламалық мақсаттар жетістігіне кешенді талдау жүргізу немесе нақты тұжырымдалған критерийлерді пайдалануды бағалау негізіндегі бюджеттік шығындардың экономикалық нәтижесі болып отыр.

Міне, сондықтан да, талдау бюджеттік қаражатты пайдалану тиімділігін бағалау тәсілі болып табылатындықтан және объективті көріністі алуға, тәуекелдер мен басқару жүйесі кемшіліктерін анықтауға мүмкіндік беретіндіктен, Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетінің сараптамалы-талдамалық қызметі бірінші кезекке шығып отыр.

Бақылаулық және талдамалық қызмет бірімен бірі тізгінделіп тұратыны сөзсіз. Бұл ретте сараптамалы-талдамалық қызмет нәтижелері экономика дамуының жүйелі проблемаларын анықтауға немесе оның жекелей алынған салаларын немесе мемлекеттік басқару саласын анықтауға, анықталған бұзушылықтардың себептерін белгілеуге және заңнаманы алдағы уақытта жетілдіру бойынша ұсынымдарды әзірлеуге мүмкіндік береді.

Есеп комитетінің бақылаулық іс-шаралары мен талдамалық қызметінің нәтижелері тоқсан сайын Мемлекет басшысына жіберіледі

және жыл сайын, Қазақстан Республикасы Үкіметінің есебіне республикалық бюджеттің орындалуы жөніндегі қорытындыны дайындау шеңберінде, Қазақстан Республикасы Парламентіне жіберіледі және ол бұқаралық ақпарат құралдарында жариялануға жатады.

Сөйтіп, 2014 жылдың 8 айында Есеп комитеті 186 бақылау объектісін қамти отырып, 16 бақылаулық іс-шараларды өткізді, оның нәтижесі бойынша 36 ұсыным және 122 тапсырма Қазақстан Республикасы Үкіметіне, мемлекеттік органдар мен квазимемлекеттік сектор субъектілеріне жіберілді.

Анықталған қаржылық бұзушылықтардың негізгі үлесі бюджет қаражаттарының, оның ішінде бағдарламалық құжаттарды іске асыру және мақсаттаы трансферттердің игерілуі, сондай-ақ мемлекет активтерін пайдалану кезіндегі жұмсалудымен байланысты.

Мониторинг көрсеткендей, қаржылық бұзушылықтар көлемінің жартысынан астамы Қазақстан Республикасының Бюджет кодексі (бұдан әрі – Бюджет кодексі) нормаларының сақталмауынан болғандығы, едәуір үлесі – мемлекеттік сатып алулар және құрылыс қызметі бойынша заңнамалар талаптарын бұзушылықтар екендігі мәлім болып отыр.

Туындаған қаржылық бұзушылықтар себебін талдау, бәрінен бұрын, республикалық бюджетті жоспарлау кезінде, жүйелік проблемалардың болуы туралы куәландырады. Өкінішке орай, жоспарлау кезеңінде бюджеттік тапсырыстар есебінің толықтығы мен дұрыстығы әрқашан қамтамасыз етіле бермейді, жоспарланатын іс-шаралардың қосарлануына, олардың өзара байланысының болмауына жол беріледі. Бақылаулық іс-шаралар жобалық-сметалық құжаттамалардың, рұқсат етілген құжаттар мен мемлекеттік сараптамалар қорытындыларының болмауы кезінде бюджет қаражаттарының бөліну фактілерін, ал жеке-леген жағдайларда бюджеттік бағдарламалар әкімшілерінің бюджеттік тапсырмаларының қолма-қол ақшасыздығын анықтайды.

Жергілікті бюджеттерден және жеке бизнестен инвестициялық жобаларды қосымша қаржыландыру мәселелері жеткіліксіз нәтижеде пысықталады.

Сол мезетте қаржылық тәртіпті нығайту және мемлекеттік қаражаттар мен мемлекет активтерін пайдаланудың ашықтығы мен тиімділігін арттыру, жіберілген қаржылық бұзушылықтарды анықтау бойынша олардың алдын алу және сақтандырылуы бақылау функцияларының қайта бағдарлануын та-

лап етеді. Бұл бағыттар Есеп комитетінің талдамалық құрамдас қызметінің күшеюіне басқарудың қазіргі бар жүйесіне бағалау жүргізудің қажеттілігімен шарттастырылған, Қазақстан Республикасында мемлекеттік аудитті енгізу Тұжырымдамасында (бұдан әрі – мемлекеттік аудитті енгізу Тұжырымдамасы) белгіленген міндеттермен толық өзара байланыстырылады.

Мұндай бағалау жүргізудің қажеттілігін ескере отырып, мемлекеттік қаржылық бақылауды кезеңдік реформалау және мемлекеттік аудитті енгізу, мемлекеттік аудитті енгізу Тұжырымдамасын іске асыру шеңберінде оның функционалды бағыттарын одан әрі кеңейту мақсатында, ел Үкіметі 2013 жылғы желтоқсанда Парламентке Қазақстан Республикасының «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Заң жобасын (бұдан әрі – заң жобасы) ұсынды.

Заң жобасы мемлекеттік аудит және мемлекеттік қаржылық бақылау органдары функцияларын, тәуекелдерді басқару жүйесінде олардың, талдамалық құрамдас және бұзушылықтардың алдын алу қызметін күшейтуді екпінмен қайта қарауды шамалайды. Есеп комитеті жұмыс тобы шеңберінде көрсетілген заң жобасын талқылауға белсенді қатысуды қолға алған.

Заң жобасын әзірлеу кезінде қаржылық бақылаудың жоғарғы органдары жұмыс істеуінің халықаралық тәжірибесі ескерілді, сондай-ақ аудиттің халықаралық принциптерін және Лим декларациясы талаптары мен аудиттің халықаралық стандарттарын қолдану алдын ала қарастырылды.

Есеп комитетінің институционалды нығайту сараптамалы-талдамалық қызмет пен алдын ала, ағымдағы және келешектегі бюджетті бағалау мен халықаралық ынтымақтастықтың артуымен бірге жүретін болады.

Сөйтіп, мемлекеттік аудитті енгізу шеңберінде, республикалық бюджетті алдын ала бағалау жүргізу бойынша Есеп комитетіне жаңа функциялармен бөлу шамаланады, ондағы негізгі мақсат оның сараптамалы-талдамалық қызметі саласын едәуір кеңейту үшін, бюджет қаражаттарының тиімсіз жұмсалуды мен қаржылық шығындардың алдын алу болып табылады.

Одан басқа, Қазақстан Республикасының «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Заңы қабылданғаннан кейін оны іске асыруға 50-ден аса нормативтік-құқықтық актілер әзірлеу, мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау жүргізудің халықаралық

стандарттарға сәйкес әдіснамалық негізін дайындау қажет болады.

Есеп комитетінің талдамалық құрамдас қызметіне арналған акценттерді ығыстыру қажеттілігін ескере отырып, қазірдің өзінде жұмыс осы бағытта басталып кетті. Сөйтіп, 2014 жылы Есеп комитеті бірінші рет Қазақстан Республикасы Экономика және бюджеттік жоспарлау министрлігінде (ЭБЖМ) 2011-2013 жылдарда облыстар мен астананың бюджетіне республикалық бюджеттен субвенциялар бөлудің негізділігін анықтау мақсатымен, бюджеттік қаражаттардың қамтылуынсыз, бақылаулық-талдамалық іс-шаралар өткізді.

Бақылау нәтижелері өңірлер бөлінісінде бюджеттік қамтамасыз ету деңгейін теңестіру, жергілікті бюджеттер табыстарынан көп дүркін асып түсетін көлемде республикалық бюджеттен субвенциялардың бөліну, мөлшерлердің айтарлықтай ұлғаюымен қатар, республикалық бюджеттен бөлінетін мақсатты трансферттер мен кредиттердің ЭБЖМ-де принципін сақталмау фактілерін анықтады.

Одан басқа, орталықта және өңірлерде жергілікті бюджетке түсетін түсімдерді болжау бойынша функциялардың қосарлануы, бюджеттердің жоспарлануы мен қалыптастырылуы кезіндегі кемшіліктер, сондай-ақ әдеттегідей, жергілікті атқарушы органдар кемітетін, жергілікті бюджетке түсімдердің болжануы кезінде жоспарланатын және нақты фактілер арасындағы елеулі алшақтық фактілері анықталды.

Сонымен, жергілікті бюджеттердің болжамдық көлемдері алшақтықтарының өсу қарқыны олардың кассалық орындалуынан жыл сайын ұлғайып отыр: 2011 жылы – 11,2 %, 2012 жылы – 17 %, 2013 жылы – 23 пайыз болды. ЭБЖМ табыс болжамы Жамбыл облысы бойынша 2011 жылы 19 998,6 млн.теңгені құрады, бюджеттің орындалуы – 25 262,7 млн. теңге немесе болжамның 126,3%-ы, 2012 жылға арналған болжам 21 624,3 млн.теңге, орындалуы 31 315,5 млн.теңге немесе болжамның 144,8%-ы, 2013 жылға арналған болжам 22 665,8 млн.теңге, орындалуы 34 165,1 млн.теңге немесе болжамның 150,7%-ы. Қызылорда облысы бойынша ЭБЖМ болжамы 2013 жылы 25 838,9 млн.теңге, орындалуы 46 184,6 млн.теңге немесе болжамның 178,7%-ы.

Осының бәрі мынаған әкелді, яғни 2011-2013 жылдар үшін өңірлерге бөлінген субвенциялардың артық сомасы есептеулердегі алшақтықтар себептері бойынша 173 млрд. теңгені, жергілікті бюджеттердің болжамдық

көрсеткіштерінің төмендеуі салдарынан – 103 млрд. теңгені, капиталды сипаттағы жергілікті бюджеттер шығыстарының ұлғаюы және дамыту бағдарламалары бойынша – 839,9 млрд. теңгені құрады. Арттырушы коэффициенттерді негізсіз қолданумен байланысты, республикалық бюджеттің қайтарып алмаған, Алматы қаласынан және Астана қаласына артық бөлінген субвенциялар көлемі 156,4 млрд. теңгені құрады.

Бақылаулық-талдамалық іс-шаралар барысында, заңнамамен бекітілген «салықтық әлеует» түсінігі және оның әр түрлі критерийлерінің ескерілуімен бюджетке барлық түсімдердің шынайы көрсеткіштерінде негізделген анықтау әдістемесінің, салалар бөлінісіндегі салықтық жүктеменің орта деңгейіндегі, өңірлер экономикасы салалық құрылымының жоқтығы белгілі болды.

Бюджетті қалыптастыру кезінде жоспарлаудың сапасыздығы үшін, бюджеттік жоспарлау бойынша уәкілетті органдардың жауаптылығы анықталмаған. Одан басқа, бюджеттік қамтамасыз етушілік нормативтерін бекіту бойынша органның құзыреті заңнамалық деңгейде бекітілмеген, тиісінше, тиісті бюджеттер қаражаты есебінен берілетін, осы қызметтерді алушылардың бірлігіне есептеуде мемлекеттік қызмет құнының қаржылық нормативтер түрінде олардың әзірлемесінің әдістемесі, сондай-ақ облыстардың, Астана мен Алматы қалаларының бюджеттерін кепілдендірілген мемлекеттік қызметтермен қамтамасыз ету деңгейін анықтау әдістемесі бекітілмеген.

Жалпы сипаттағы трансферттер мөлшерлерін анықтау әдістемесі, жалпы сипаттағы трансферттер бөлудің бар тәжірибесі асыраушылық ахуал туындататындықтан және өңірдің салықтық әлеуетін резервтердің анықталуына ынталандырмайтындықтан, өзінің тиімділігінің жеткіліксіздігін көрсетті. Субвенциялардың қалыптасқан жүйесі мен алып қоюлар көбінесе субъективті сипатты ұстанады, экономикалық дамыту мен қосымша ресурстарды жұмылдыруда өңірлер мүдделерін толыққанды іске қосуға мүмкіндік бермейді, оларды өз қызметтеріндегі келешегі бар жоспарлау мүмкіндігінен айырады.

Сонымен, жергілікті бюджеттер табыстарындағы айтарлықтай үлесті (60%-дан аса) республикалық бюджеттен түсетін түсім орын алуды жалғастырады, ол ішінара жергілікті бюджетті баланстандыруға мүмкіндік жасады.

Олардың арасында, жергілікті бюджет табыстарынан бірнеше есе асып түсетін көлемдегі субвенциялардың республикалық бюджеттен бөлінуі, сондай-ақ жергілікті бюджет шығыстарын қаржыландыруда республикалық бюджеттен мақсатты трансферттер мен кредиттер үлесінің тұрақты ұлғайтылуы, өңірді әлеуметтік-экономикалық дамытуда жергілікті бюджеттің жеке табыстарының ролін төмендетеді.

Бір қаржылық жыл ішінде жергілікті бюджетке түзетулер мен нақтылаулардың бірнеше дүркін енгізілу фактілері аталды. Сөйтіп, 2011-2013 жылдарда Жамбыл, Қызылорда, Оңтүстік Қазақстан облыстарының, Астана және Алматы қалаларының бюджеттері 17-ден 31 ретке дейін өзгерістерге және түзетулерге ұшырады.

Бақылаулық-талдамалық іс-шаралар қорытындысы бойынша Есеп комитеті Қазақстан Республикасы Үкіметіне, Бюджет кодексінің мемлекеттік жоспарлау бойынша орталық және жергілікті уәкілетті органдар функцияларының қосарлануын жою, «салықтық әлеует» түсінігін анықтау, бюджетті сапасыз қалыптастырғандық үшін бюджеттік жоспарлау бойынша органдар жауаптылығын белгілеу, бюджеттік қамтамасыз етушілік нормативтерін бекіту, сондай-ақ жалпы сипаттағы трансферттер есептерінің процедуралары мен әдістемелерін жетілдіру бөлігінде өзгерістер енгізу бойынша ұсынымдар берді.

Есеп комитеті қаулысын іске асыруға Қазақстан Республикасының Ұлттық экономика министрлігі Бюджет кодексіне «салықтық әлеует» түсінігін енгізу туралы шешім қабылдады, сондай-ақ Бюджет түсімдерін болжау әдістемесіне, өңірдің салықтық әлеуеті есебі әдістерін анықтау бөлігінде өзгерістер мен толықтырулар енгізу бойынша қазіргі уақытта жұмыстар жүргізу туралы ақпарат жіберді.

Талдамалық қызмет шеңберінде Есеп комитетімен оған бағынысты ұйым «Қаржылық бұзушылықтарды зерттеу жөніндегі орталық» РМК бірлесіп, қолданбалы сипатты иеленген, мемлекеттік қаржылық бақылау саласындағы зерттеу жүргізіп отырғанын атауға тура келіп отыр.

Сөйтіп, Қазақстан Республикасы Үкіметі қарастырған, «Қазақстан Республикасында салықтық жеңілдіктер мен преференцияларды қолданудың тиімділігі мәселелерін зерттеу» тақырыбындағы жұмыс 2013 жылы аяқталды.

2014 жылғы 17 қазанда жасалынған жұмыстардың нәтижелері бойынша

Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатында болған Дөңгелек үстел отырысында Ұлттық экономика министрлігі қолданыстағы салықтық жеңілдіктерді және олардың тиімділігін бағалауды тексеру бойынша Есеп комитетінің ұсынымдарын ескере отырып, Үкіметтің бизнес-қоғамдастығымен бірлескен жұмысының нәтижелерін баяндады.

2014 жылы қаржылық ресурстарды және мемлекет активтерін басқару тиімділігін арттыруға бағытталған, мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесінің өзекті мәселелері бойынша Есеп комитетінің басшылығымен жеті тақырыпта ғылыми зерттеулер жүргізу аяқталды.

Зерттеулер ішінен елдің салық салына-тын мониторингі халықаралық тәжірибесін зерделеу бойынша жасалған жұмыс, оның нәтижелерін пайдалану үшін Қазақстан Республикасы Үкіметіне жіберілетін болады. Осы зерттеу нәтижелері бойынша Есеп комитетінің бақылаулық іс-шараларын жүргізу шеңберінде Алматы және Қызылорда облыстарының нақты мәліметтері бойынша апробация өткен өңірдің салықтық әлеуетін анықтау әдістемесі әзірленді.

Сөз соңында, мынаны атап өткім келеді, қазіргі уақытта Қазақстан Республикасы Мемлекет басшысы алға қойған – әлемдегі неғұрлым бәсекеге қабілетті 30 елдің қатарына кіру сынды – басты мақсатқа жетудің жол басында тұр. Ұлт Көшбасшысы Н.А. Назарбаевтың бастамаларын табысты іске асыру жұмыс сапасын және мемлекеттік институттардың тиімділігін нақты арттыруға байланысты. Мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының мамандандырылған сараптамалық-талдамалық жұмысы, тәжірибе көрсетіп отырғандай, осы маңызды мемлекеттік міндеттерді шешуде лайықты табыс әкелуі мүмкін және ешқандай әсірелеусіз алғы шепке шығады.

Демократиялық құқықтық мемлекет үшін мемлекеттік (қоғамдық) қаражатты басқарудағы тиімді қаржылық бақылау – бұл, бәрінен бұрын, мемлекеттік билікке деген қоғамның сенімін нығайтудың аса маңызды факторы.

Алда бізді, мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының жұмысын жаңа деңгейге көтеруге мүмкіндік беретін, бақылаулық іс-шаралар жүргізудің қазіргі заманғы нысандары мен әдістерін енгізумен және мемлекеттік бюджет қаражатын жұмсаудың ашықтығына байланысты көптеген жұмыстар күтіп тұр.

С.А. ҚҰЛМАҒАНБЕТОВ

Есеп комитетінің мүшесі

МЕМЛЕКЕТТІК АУДИТОРЛАРДЫ СЕРТИФИКАТТАУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

«Қазақстан-2050» стратегиясы елімізді дамытудың ұзақ мерзімді келешекке арналған шешуші бағыттарын анықтады. Ол қазақстандық экономиканы одан әрі тереңдете жаңғыртуды, оның бәсекеге қабілеттілігін арттыруды алдын ала қарастырады. Басты басымдықтар қатарында – инновациялық индустриаландыру, агроөнеркәсіптік кешенді, көлікті, энергетиканы дамыту.

Мемлекет аппараты алдында тұрып отырған пішімі жаңа міндеттеме мемлекеттік басқару жүйесінің, оның ішінде оның ажырамас бөлігі ретінде – мемлекеттік қаржылық бақылаудың пәрменді жүйесінің неғұрлым тиімді жұмыс істеуін талап етеді.

Сөйтіп, «Қазақстан-2050» Стратегиясында Мемлекет басшысы әлемдік ең озық тәжірибенің негізінде мемлекеттік аудиттің кешенді жүйесін құру қажеттілігін атап көрсетті.

Мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының мемлекеттік аудитке өтуі оларға халықаралық стандарттарға сәйкес өз қызметін неғұрлым тиімді және сапалы жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Мемлекет басшысы нұсқамаларын іске асыру шеңберінде олардың институционалды, әдіснамалық және құқықтық базасын түбегейлі өзгерту шамаланып отыр.

Есеп комитеті басқа мемлекеттік органдармен бірлесе отырып прогрессивті шетелдік тәжірибені зерделеді. Осы жұмыстың қорытындысы бойынша 2013 жылғы қыркүйекте еліміздің Президентінің Жарлығымен, мемлекеттік қаржылық бақылау

жүйесін реформалауға негізгі тәсілдемелерді анықтаған, Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік аудит Тұжырымдамасы бекітілді.

Тұжырымдаманы іске асыруға Есеп комитеті Үкіметпен бірлесіп «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Қазақстан Республикасының Заң жобасын (бұдан әрі – заң жобасы) әзірледі және оны Парламент Мәжілісіне ұсынды.

Заң жобасы ұлттық ресурстарды басқару кезінде жіберілген қаржылық бұзушылықтарды анықтаудан бастап, мемлекеттік органдар қызметі тиімділігін арттыру үшін бүркемелі резервтерді анықтаудың алдын алу шараларын жүзеге асыруға арналған мемлекеттік қаржылық бақылау органдары қызметінің қайта бағдарлануын қарастырады.

Заң жобасының маңызды бағыттарының бірі мемлекеттік аудиторларды сертификаттаудың бірыңғай жүйесін енгізу жүйесі қызметкерлерінің кәсіби деңгейін арттыру болып табылады.

Сертификаттаудың негізгі мақсаты мемлекеттік аудиторлар біліктілігінің халықаралық стандарттарға және қазіргі өмір шындығы талаптарына сәйкестігін растау,

сондай-ақ олардың кәсібилік, іскерлік сапалары мен әлеуетті мүмкіндіктерінің жан-жақты және объективті баға алуы болып табылады.

Әлемдік тәжірибе талдауы кәсіби сертификаттау рөлін арттыру туралы куәландырады. Бүгінгі таңда әлемде бухгалтерлік есеп, аудит, қаржылық менеджмент және мемлекеттік қаржыны басқару саласында халықаралық сертификаттардың көпшілік саны (қолданыста) бар.

Дамыған елдердің (АҚШ, Ұлыбритания, Швеция, Финляндия, Түркия, Ресей және т.б.) көптеген қаржылық бақылауы жоғарғы органдарында (ҚБЖО) тиісті сертификаттардың болуы мемлекеттік аудитор лауазымына үміткердің айтарлықтай артықшылығы болып табылады.

Заң жобасына сәйкес сертификаттауды мемлекеттік аудиторларды сертификаттау бойынша Ұлттық комиссия жүргізетін болады, оның құрамына Президент Әкімшілігінің, Үкіметтің, Есеп комитетінің, ішкі мемлекеттік аудит бойынша уәкілетті органның өкілдері, ел Парламенті депутаттары кіреді.

Мемлекеттік аудиторларды сертификаттауға рұқсаттама үшін негіз Есеп комитеті белгілеген тәртіптегі білімді растау болып табылады. Бұл ретте, кандидаттарға мемлекеттік аудитор біліктілігіне арналған біліктілік талаптарын мемлекеттік аудит және қаржылық бақылаудың тиісті органдары бекітетін болады.

Есеп комитеті әзірлеген сертификатталған мемлекеттік аудиторлардың пулын қалыптастыруға Тұжырымдамалық тәсілдемелердің жобаларына сәйкес, Ұлттық комиссияның негізгі функциялары болатын кандидаттардың жеке ісін қарау, тестілеу және кандидаттардың кеңесуі арқылы сертификаттауды жүзеге асыру, мемлекеттік аудиторлар Реестрін жүргізу, сондай-ақ мемлекеттік аудиторларды даярлау бойынша саясатты анықтау (біліктілік талаптары, сертификаттау тәртібі тізбесі, мемлекеттік аудиторлар үшін біліктілікті арттыру бойынша тәртіп тізбесі, мемлекеттік аудиторларды сертификаттау бойынша нормативтік құжаттарға толықтырулар мен өзгерістер енгізу және т.б.).

Сертификаттауға бухгалтерлік есеп, аудит, қаржы, экономика, менеджмент, мемлекеттік басқару, салық салу саласында жоғары экономикалық білімі бар, сондай-ақ мемлекеттік қаржылық бақылау, мемлекеттік қаржы және экономика органдарындағы үзіліссіз еңбек өтілі 5 жылдан кем емес тұлғаларды жіберуге рұқсат беру шамаланады. Сертификаттау қорытындысы бойын-

ша Ұлттық комиссия «мемлекеттік аудитор» біліктілігін белгілейді.

Мақсатқа сәйкес, 2018 жылғы 1 қаңтардан бастап «мемлекеттік аудитор» біліктілігі жоқ тұлға, аудит жүргізуге жіберілмейді. Біліктілікті растау үш жылда бір рет талап етіледі. Іс-қимылдарды тоқтату және сертификатты қайтарып алу, сыбайлас жемқорлықтық құқық бұзушылықтар жасау салдарынан аудиторды қылмыстық жауапкершілікке тарту бойынша сот шешімі күшіне енген жағдайда жүзеге асырылады.

Ағымдағы жылғы тамыз айында Есеп комитеті мемлекеттік аудиторларды сертификаттауды енгізу бойынша іс-шаралар Жоспарын бекітті, онда Есеп комитеті мен тексеру комиссиялары қызметкерлерін сертификаттау бойынша пилоттық жобаны дайындау және іске асыру тәртібі белгіленген.

Осы жоспарға сәйкес, мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау органдары қызметкерлерін қайта даярлау мен олардың біліктілігін арттыру Ережесі, корпоративтік кадр саясаты Ережесі, мемлекеттік аудиторларды сертификаттау бойынша Ұлттық комиссия туралы Ереже, мемлекеттік аудиторларды сертификаттау жүргізу Ережесі және білімді растау Ережесі жобалары әзірленді.

Ауыспалы кезеңде жұмыс атқарып жүрген мемлекеттік бақылаушыларды мемлекеттік бюджет қаражаты есебінен оқыту шамаланады. Келешектегі оқыту және сертификаттау айрықша ақылы негізде «мемлекеттік аудитор» біліктілігін алуға үміттенетін тұлғалар қаражаты есебінен жүргізілетін болады.

Сөзімді аяқтай келе, мынаны атап өткім келеді, яғни қазақстандық экономиканы дамыту талаптарына жауап беретін, мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесінің қазіргі заманғы сапалы деңгейге өтуі, бүгінгі таңдағы маңызды міндет болып табылады.

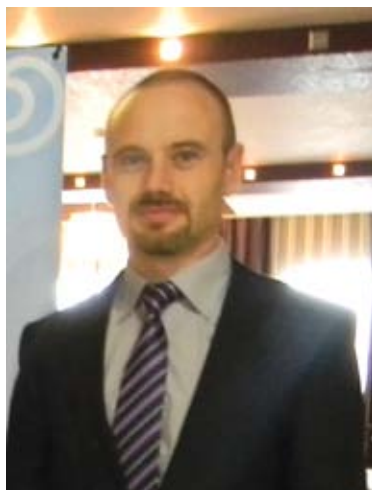
Мемлекеттік аудит жүйесінің табысты жұмыс істеуіне әсер ететін негізгі факторлардың бірі, тек қана білім мен дағдылардың жоғары деңгейін иеленуші емес, оларды тұрақты негізде жетілдіретін біліктілікті кадрлық құрамның болуы, шүбәсіз болып табылады.

Толықтай алғанда, мемлекеттік аудит жүйесі қызметкерлерінің кәсібилігі мен біліктілігінің өсуі, олардың қазіргі заманғы жұмыс тәсілдерін игеруі Мемлекет басшысы алға қойған стратегиялық міндеттерді неғұрлым тиімді шешуге көмектеседі, сондай-ақ еліміздің әлеуметтік-экономикалық дамуына бұдан былай да елеулі табыс әкелуге мүмкіндік береді.

АЛИНА УНДРИТС

Эстонияның мемлекеттік бақылауы,
аға аудиторы

АНДРЕЙ КАТСУБА

Эстонияның мемлекеттік бақылауы,
аудиторы

АУДИТТИ ДҰРЫС ЖОСПАРЛАУ

Қазақстан Республикасында мемлекеттік аудитті енгізу Тұжырымдамасы әзірленді. Тұжырымдаманың мақсаты мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесін реформалаудың негізгі бағыттарын және мемлекеттік аудитті енгізуге тұжырымдамалық тәсілдемелерді анықтау болып табылады. Мемлекеттік аудит жүйесін құру үшін, басқа іс-шаралар ішінде, мемлекеттік ресурстарды басқару процесінің ашықтығын қамтамасыз ететін қаржылық есептілік пен аудит саласында халықаралық стандарттарға өтуді жүзеге асыру шамаланады. Осы мақалада біз аудитті жоспарлау процесінде халықаралық стандарттарды қолданудың кейбір шешуші сәттеріне сіздердің назарларыңызды аударғымыз келеді.

Аудитті дұрыс жоспарлау аудит мақсатына жетуге ең тиімді тәсілмен, яғни, шалағайлық сияқтыдан қаша отырып, ресурстардың шамадан тыс шығыстарын да орынды сенімділікпен қамтамасыз етуге көмектеседі.

НҰСҚАМАЛЫҚ ТҰЖЫРЫМДАР

(INTOSAI) қаржылық бақылауы жоғарғы органдары Халықаралық ұйымы шығарған, (ISSAI) қаржылық бақылауы жоғарғы органдары үшін Халықаралық стандарттарды қолдану процесінде, қаржылық есептілік деңгейінде және нұсқамалықты тұжырымдаулар деңгейінде алаяқтықпен немесе қатеммен қозғалған, сәйкестендіру тұжырымдамасы және елеулі бұрмалаулар тәуекелін бағалаудың ерекше мәні бар.

Өз мәлімдемесінде қаржылық есептілік қолданылып келген қаржылық есептілік стандарттарына сәйкес дайындалған, субъект басшылығы ашық немесе ашық емес нысанда тану, бағалау, ұсыну мен қаржылық есептіліктің әр түрлі элементтерін ашуға қатысты тұжырымдар жасайды. Басқаша сөзбен айтқанда, қаржылық есептілікті ұсына отырып, аудиторға бақылау үшін, субъект басшылығы іс мәні бойынша, есептіліктегі ұсынылған мәліметтердің, мынадай операциялар мен

оқиғалар сыныбы, есептер сальдосы, қаржылық ақпараттарды ұсыну мен ашу сияқты елеулі параметрлер бойынша дұрыстығын мәлімдейді. Бұл барлық тұжырымдар есептілікте ұстанылған ақпараттардың жалпы сілемінде бұркемеленген, олар жекелей келтірілмеген, бірақ аудитор үшін оларды бөлу және олармен байланысты тәуекелдерді бағалау маңызды.

Аудитордың мақсаты мынадан, яғни елеулі бұрмалаулар тәуекелін сәйкестендіру және бағалау үшін, осылайша, әзірлеу үшін негізді қамтамасыз ете отырып және бағаланған тәуекелдерге арналған жауаптық іс-қимылдардың жүзеге асырылуынан құралады.

«Субъектіні және оның ортасын білу негізінде елеулі бұрмалаулар тәуекелін сәйкестендіру және бағалау» 325 аудитінің Халықаралық стандартына сәйкес, әлеуетті бұрмалаулардың әртүрлі түрлерін қарастыру үшін аудитор пайдаланылатын тұжырымдар, болуға тиісті төмендегідей үш категорияға бөлінеді және мынадай нысандарды қабылдай алады:

1. Операциялар сыныптары және аудиттелетін кезеңдегі оқиғалар туралы тұжырымдар:

- Пайда болу – көрініс тапқан операциялар және субъектілермен байланысты да оқиғалар болды.

- Толықтық – бейнелеуге қажетті болған барлық операциялар мен оқиғалар, бенеленді.

- Дәлме-дәлдік – көрініс тапқан операциялар мен оқиғаларға жататын сомалар және басқа мәліметтер, тиісті түрде бейнеленді.

- Алып тастау – тиісті есептік кезеңде бейнеленген операциялар мен оқиғаларды.

- Сыныптама – операциялар мен оқиғалар тиісті есеп шоттарға таратылды.

2. Кезеңдер соңына арналған есептер сальдосы туралы тұжырымдар:

- Бар болу – активтер, міндеттемелер және капиталға қатысу үлесі шынында да бар болып отыр.

- Құқық пен міндет – субъект активтерге арналған құқықты иеленеді немесе бақылайды, ал міндеттеме субъекті міндеттемесі болып табылады.

- Толықтық – бейнеленуге қажетті болатын барлық активтер, міндеттеме және капиталға қатысу үлесі, бейнеленді.

- Бағалау және бөліп тарату – активтер, міндеттеме және капиталға қатысу үлесі тиісті сомаға қаржылық есептілікке қосылды, бағалаудың барлық тиісті түзетулері мен бөліп таратылуы тиісті түрде бейнеленді.

3. Ұсыну және ашып көрсетулер бойынша тұжырымдар:

- Пайда болу, құқықтар мен міндеттер – оқиғаларды ашып көрсету, операциялар және басқа мәселелердің болу орны мен субъектілермен байланысы бар.

- Толықтық – қаржылық есептілікке қосуға қажетті барлық ашып көрсетулер, қосылды.

- Сыныптама және түсініктілік – қаржылық ақпарат ұсынылды және тиісті түрде сипатталды, ашып көрсету нақты бейнеленді.

- Дәлме-дәлдік пен бағалау – қаржылық және басқа ақпараттар әділ және тиісті сомада ашып көрсетілді.

Аудитор тұжырымдарды жоғарыда сипатталғандай, немесе оларды басқа тәсілдермен білдіруде жағдайларына қарай, жоғарыда сипатталған, қамтылған барлық аспектілерді пайдалана алады. Мысалы, тұжырымдардың үндесуін операциялар және оқиғалар бойынша есеп шоттардың сальдо бойынша тұжырымдарымен бірге таңдай алады.

Аудиттелген қаржылық есептілік мекемесі, оның қаржылық жағдайы және қаржылық қызмет нәтижелері туралы дұрыс және объективті ұсыныс бере ме деген пікірді қаржылық аудит шеңбері қамтиды. Мемлекеттік сектор субъектілерінің қаржылық есептілігі туралы тұжырым жасай келе, жоғарыда мазмұндалған тұжырымдарға қосымшаға, операциялар мен оқиғалардың заңнамаға, нормативтік актілер немесе өзге реттеуші ережелерге сәйкес жүзеге асырылғандығына субъект басшылығы сендіре алатын болады. Мұндай тұжырымдар мемлекеттік сектордың қаржылық есептілігі аудиті масштабы шеңберінде болуы мүмкін.

Тәуекелдерді бағалай отырып.

Тәжірибелік деңгейде, тәуекелдерді бағалай отырып, аудитор нақты тұжырыммен байланысты тәуекелдің болуы ғылыми болжамын ұсынады. Мысалы, «Пайда болу» тұжырымы – аудитор бейнеленген операциялар мен оқиғалардың барлығы бірдей шынайы, олардың барлығы бірдей субъектімен байланысты болмағанын, соның ықтималдығын бағалайды.

Тағы мысал – «Толықтық» тұжырымы – аудитордың қорытуынан шығатыны, ондағы тәуекелдің бар болуы, бейнеленуге қажетті болатын қаржылық есептілікте көрініс тапқан - операциялар мен оқиғалар - олардың барлығы емес.

Сөйтіп одан әрі. Аудиторлық процедураларды жүргізудегі өзінің алдағы уақыттағы жұмысында, аудитор алға қойылған ғылыми болжамдарды дәлелдеуге немесе жоққа шығаруға тырысады.

Аудиторлық процедураларды, өз кезегінде, талдамалық процедураларға және нақты тестілерге бөлуге болатын, ішкі бақылау жүйесі тестілеріне және субстантивті тестілеуге бөлуге болады.

Аудитор қандай көлемде сол немесе өзге аудиторлық процедураларды жүргізуге тиіс? (How much is enough?) – Бұл сұраққа жауапты Ұлыбританияның қаржылық бақылауы жоғарғы органында қолданылатын, ақылға қонымды сенімділікті қамтамасыз ету үлгісі береді. Бұл үлгі "How much is enough?" сұрағына жауап беруге мүмкіндік береді және шалағайлық пен қайта өңдеуден қашуға көмектеседі. Үлгіге сәйкес аудитор

алда істелуге тиісті, сенімділік пен жұмыс көлемінің қамтамасыз етілуі арасындағы баланстың оңтайлы көрсеткіші ретіндегі сенімділікті 95 пайызбен қамтамасыз етуге тиіс. Үлгі үлкен қолайлылық үшін, 95 пайыз ақылға қонымды сенімділікпен $A = 3$ коэффициентіне сәйкес келетін коэффициенттер немесе пункттер жүйесін пайдаланады. Яғни аудитор тәуекелдерді есептеуі және өз процедураларын былайша, төменде келтірілген 1 сызбадан 3-тармақты алу үшін жоспарлауы тиіс.

Ұлыбританияның қаржылық бақылауы жоғарғы органында қолданылатын, ақылға қонымды сенімділікті қамтамасыз ету үлгісіне байланысты, ішкі бақылау жүйесі сипаты мен тестілері аудиттелетін қаржылық есептіліктегі елеулі бұрмалаулардың болуы немесе жоқтығы туралы ақылға қонымды сенімділіктің көпшілік үлесін (77 пайызға дейін) алуға аудиторға мүмкіндік береді. Сондықтан процедураларды ішкі бақылау жүйесінің сипаттамасынан бастап орынды бастаған дұрыс.

Ішкі бақылау.

Ішкі бақылау жүйесін қарастыру барысында, аудитор, бірінші кезекте, - мекеменің ішкі бақылау жүйесінің қандай элементтері, тұжырыммен байланысты, тәуекелді жүзеге асыру ықтималдығының алдын алады немесе төмендетеді? - деген сұраққа жауап іздейді. Мысалы, «Пайда болу» тұжырымы – аудитор бақылау элементін сәйкестендіреді, соның қамтамасыз етілуіне жауапты, қаржылық есептілікте бейне-

ленген барлық операциялар мен оқиғалар шынайы және олардың барлығы субъектілермен байланысты болды. Бұл кезеңде осы элемент мақсатты, (керекті орында және мөлшерлес тәуекелге), толық аяқтаушы, ақылға қонымды және тікелей бақылау мақсаттарымен байланысты болып табыла ма, соны бағалау қажет.

Ішкі бақылау жүйесін қарастыра келе, аудитор,- ішкі бақылау жүйесіне сүйенуге бола ма? - деген сұраққа жауап беруі тиіс.

Осы сұрақтың жауабын ескере келе аудитор келешектегі іс-қимылдарды жоспарлайды. Егер аудитор ішкі бақылау жүйесін іс-қимыл жасауда деп санайтын болса, онда келесі қадаммен бақылау элементтері тиімділігін операциялық тестілеу болады – барлық кезең ішінде жоспарға сәйкес олар дәйекті жұмыс істей ме, оларды барлық персонал ұқыпты сақтай ма. Егер аудитор ішкі бақылау жүйесін сенімсіз деп санайтын болса – оны тестілеуге уақыт жіберудің қажеті жоқ, субстантивті тестілеуге көшуге болады.

Мұнда мынаны қадап айту маңызды, яғни жоспарлау кезеңінде аудитор ішкі бақылау жүйесінің деңгейін бағаламайды, ал біз ішкі бақылаудан ала алатын шынайы сенімділіктің тек қандай деңгейі екенін шамалайды. Үлгі бөлінбейтін тәуекелдердің екі – ортаңғы және төменгі деңгейінің болуын білдіреді (жоғарғы және елеулі тәуекелдер жеке қарастырылады).

Үлгілерді ескере келе, аудитке тәсілдемелер - сенімді қуаттылықтың қамтамасыз етілуі. 1 сызба

1	1	1,3	0,7
2	1	1	1
3	1	0,7	1,3
4	1	2,0	

неотъемлемый риск НИЗКИЙ $A=1$

2,3		0,7
1,5		1,5
0,7	2,3	
3,0		

неотъемлемый риск СРЕДНИЙ $A=0$

Мына сызбада ішкі бақылау тестілері көк түспен белгіленген, субстантивті тестілер – сұр түспен, бақылау тәуекелдерін бағалау сенімділігі – жасыл түспен бейнеленген. Егер аудитор бөлінбейтін тәуекелді ортаңғы болып табылады деп шамаласа, ол 3 коэффициентті алу үшін жеткілікті санмен тест өткізуі тиіс. Егер аудитор бөлінбейтін тәуекелді төменгі болып табылады деп шамаласа, ол үндемеу бойынша бақылау жүйесіне 1 коэффициентін береді

(жасыл түспен белгіленген) және тағы да екі балл алу үшін осындай санмен тест өткізуді жоспарлайды. Одан әрі аудитор негізгі төрт тәсілдемені қолданудың мүмкіндігін қарастырады:

1. Ішкі бақылауға негізгі қарсылық – тұрақты трансакциялар және елеулі сомалар аудиттер үшін лайықты болады.
2. 50/50 тәсілдемесі – ішкі бақылау тестілері және субстантивті тестілеуге теңдей шамада.

3. Субстантивті тестілеуге негізгі қарсылық – егер аудиттелетін мекеменің ішкі бақылауы кейбір күдіктерді туғызатын болса.

4. Тек қана субстантивті тестілеу – босаң ішкі бақылаумен шағын субъектілерге дәл келеді.

Іріктеу

Тәсілдемелермен бөліскен соң, іріктеу үшін келесі кестеге байланысты аудитор объектілердің оңтайлы санын есептейді

А коэффициенті	Іріктеу мөлшері (іріктеудегі объектілер саны)
0,7	14
1	20
1,3	26
1,5	30
2	40
2,3	46
3	60

Мысалы, егер аудитор, бөлінбейтін тәуекелді – төменгі деп санайтын болса, және ол тұрақты трансакциялар мен елеулі сомаларды құрайтын жиынтықпен іс-әрекетте болады, ол бақылау жүйесіне 1 коэффициентті береді және ішкі бақылауға негізгі қарсылық – бірінші тәсілдемені таңдайды. 1, 3 коэффициентін алу үшін, ішкі бақылаудың 26 тестін жасауды жоспарлайды. Сенімді қуаттылықтың қалған бөлігін аудитор талдамалық процедуралардан және нақты тесттерден құрастырып алады. Олар көп уақыт алады, бірақ та сенімді дәлелдемелерді береді. Тесттердің көлемі мен саны ішкі бақылау жүйесінің сенімділігін аудитордың бағалауына байланысты. Біздің мысалымызда аудитор қалған 0,7 тармақты алу үшін, 14 нақты тест жасауы тиіс. Қорытындысында аудитор сенімді тұрақтылықтың 95 пайызына сәйкес келетін, 3 коэффициентті алады.

Үлгінің екі айрықшалық жасайтынын байқауға болады. Жиынтықтар үшін 200-ден кем элементтер, іріктеу – 5-10 пайызды құрайды (тәуекелге байланысты). Жиынтықтар үшін 50-ден кем элементтер, іріктеу – есептің ақшалай сомасының 60-75 пайызын құрайды (тәуекелге байланысты).

Талдамалық процедуралар және нақты тесттер әрқашан басшылық тұжырымдармен байланысты болуы тиіс.

Мысалы, «нақтылық» тұжырымы – алғашқы құжаттарды бақылау негізінде, аудитор қаржылық есептілікте көрініс тапқан операциялар мен оқиғаларға жататын сомалар және басқа мәліметтердің тиісті қалыпта бейнеленгеніне сендіреді.

Семинар

Қазақстан Республикасы Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитеті және «Қаржылық бұзушылықтарды зерттеу жөніндегі орталық» РМК 2014 жылғы 15-19 қыркүйек аралығында Астана қаласында

«Шоғырландырылған қаржылық есептілік аудиті» тақырыбында өткізген семинарда біз, Эстонияның мемлекеттік бақылау аудиторлары Алина Ундритс және Андрей Катсуба лекторлар ретінде қатысып, дәріс оқыдық. Семинар Қазақстанның мемлекеттік қаржылық бақылауының қолданыстағы жүйесін реформалау бойынша іс-шаралар шеңберінде жүргізілді.

Біз Есеп комитеті мен Орталықтың семинарды ұйымдастыруы бойынша жұмыстарына дән ризамыз. Сіздердің қонақжайлылықтарыңызға және жылы қабылдауларыңызға ыстық ілтипатпен рахмет айтамыз. Орталық директоры Алмат Мурзин мырзаға, директордың орынбасары Әсия Өскенбаеваға, Орталық қызметкерлері Ақылбай Құлымшинге, Болат Мұхмеджановқа және барлық басқа қызметкерлерге ерекше құрметпен, алғысымызды білдіреміз. Біз осы семинардың табысты өтуін ойдағыдай қамтамасыз еткен жандардың еселі еңбегі арқылы Қазақстанның мәдени өмірінен мағлұмат алып, тұрмыс-тіршіліктеріңізбен танысқанымызға қуаныштымыз.

Семинар жұмысында оған белсенді қатысуға тартылған тыңдаушылардың ой бөлісу, талқылау кезіндегі пікір алысу ашықтығы мен дайындығын ерекше атап өтуді қажет деп санаймыз. Халықаралық стандарттарға сәйкес шоғырландырылған қаржылық есептілік аудитін жүргізудің әдіснамаларын игеруде тыңдаушылардың қызығушылығы біздің көңімізге нық орнығып, үлкен әсерге жетеледі. Өзге де іс-шаралармен қатар, осы семинардың өткізілуі халықаралық стандарттар талаптарына жауап беретін, аудит өткізудің жаңа әдістерін енгізуге және бірыңғай әдіснамалық базаны құруға жәрдемдесетін болады деп үміттенеміз. Келешекте де, Қазақстанда мемлекеттік аудитті дамыту бойынша жұмыстарда әртүрлі жәрдем көрсетіп, жемісті және өзара тиімді ынтымақтастығымызды жалғастыруға дайынбыз және оған сенімдіміз деген үміттеміз.

ОЗА ШАУЫП, ІСКЕ ЖҰМЫЛУДАМЫЗ

Қаржылық және сыбайлас жемқорлықтық бұзушылықтарға апарып соқтыратын жағдайларды терең зерделеу, бақылаулық және сараптамалы-талдамалық жұмыстардың жаңа әдістері мен технологияларын әзірлеу және енгізу, сондай-ақ қаржылық-бюджеттік қатынастар жүйесінде оқыту бағдарламаларын іске асыру мақсатында, Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2007 жылғы 1 қазандағы №868 Қаулысымен, Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетіне бағынысты болып табылатын «Қаржылық бұзушылықтарды зерттеу жөніндегі орталық» РМК (бұдан әрі - Орталық) құрылды.

Мемлекет басшысының 2012 жылы 14 желтоқсандағы «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты атты Қазақстан халқына Жолдауында әлемдегі ең озық тәжірибенің негізінде мемлекеттік қаржылық бақылау органдары алдына мемлекеттік аудиттің кешенді жүйесін құру бойынша міндет қойылды.

Негізгі принциптер мен жалпы тәсілдемелер, сондай-ақ мемлекеттік аудитті енгізудің кезеңдері және мемлекеттік қаржылық бақылауды дамыту, Мемлекет басшысының 2013 жылғы 3 қыркүйектегі №634 Жарлығымен бекітілген, тиісті Тұжырымдамада регламенттелген. Одан басқа, Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2013 жылғы 31 желтоқсандағы №1446 қаулысымен Қазақстан Республикасы Парламентіне енгізілген «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Қазақстан Республикасының Заң жобасы әзірленді.

Мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесінің

мемлекеттік аудитке өтуін ескере келе, Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитеті сыртқы мемлекеттік аудит жүргізудің жаңа нормативтік-әдіснамалық базасын әзірлеуді қажет ететін бақылаулық және сараптамалы-талдамалық жұмыстардың жаңа әдістері мен технологияларын әзірлеу мен енгізуге зор көңіл бөліп отыр.

Зерттеулік қызмет

Орталық қызметінің негізгі түрлерінің бірі мемлекеттік қаржылық бақылаудың өзекті мәселелері бойынша қолданбалы ғылыми зерттеулер жүргізу болып табылады.

2014 жылы Орталық 7 тақырып бойынша зерттеу жүргізді:

«Пилоттық жобаның негізінде тестіленген мемлекеттік аудит саласындағы тәуекелдерді басқару жүйесін аудитті жоспарлау және жүргізу кезінде қолданылатын зерттеу»;

«Халықаралық стандарттар мен жоғары аудит органдарының нұсқаулықтарын (ISSAI) Қазақстан Республикасының сыртқы мемлекеттік аудит органдарының қызметіне енгізу мәселелерін зерттеу»;

«Пилоттық жобаның негізінде жұмыс стандарттары мен тестіленген әдістемелік нұсқаулықтарды әзірлей отырып, мемлекеттік қаржылық аудит және бақылау саласында сараптамалық-талдамалық іс-шараларды жүзеге асыру»;

«Пилоттық жобаның негізінде тестіленген және жұмыс стандарттары мен әдістемелік нұсқаулықтардың жобасын әзірлей отырып, тиімділік аудитін жүргізуді зерттеу»;

«Пилоттық жобаның негізінде тестіленген өзара іс-қимылдың оңтайлы тетіктерін әзірлей отырып, сыртқы және ішкі мемлекеттік аудит және бақылау органдарының функцияларын зерттеу»;

«Жұмыс стандарттары мен әдістемелік нұсқаулықтардың жобаларын әзірлей отырып, әдістемелік шоғырландырылған қаржылық есептілік негіздері мен жүргізудің ҚСҚХС және ҚСҚЕ және стандарттары бойынша зерттеу»;

«Салық салынатын әлеуетті мониторингілеудің халықаралық тәжірибесін зерттеу және оны қолдану бойынша әдіснамалық нұсқаулар әзірлеу».

Зерттеулер шеңберінде мемлекеттік қаржылық бақылаудың озық әлемдік тәжірибесін шолу бойынша, сондай-ақ жинау, зерделеу, жүйелеу және ақпараттық дерек көздерін талдау, оның ішінде зерттеулер бағыттарының оңтайлы нұсқасын анықтау мақсатымен нормативтік құқықтық актілер бойынша талдамалық жұмыс жүргізілді. Зерттеудің әр тақырыбы зерттеулер нәтижелерін пилоттық режимде тестілеуді шамалады.

Зерттеулердің барлық тақырыптары Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетінің Ғылыми-әдіснамалық кеңесінде мақұлданды және тәуелсіз сараптама қорытындысын иеленді.

Зерттеулер шеңберінде үш процедуралық стандарттың, алты нұсқамалықтың, бес әдістемелік нұсқамалықтың, екі әдістеменің жобалары әзірленді. Зерттеулердің екі тақырыбы шеңберінде аудит процесін автоматтандыруға мүмкіндік беретін үлгілер әзірленді. Барлық тақырыптар бойынша зерттеулік есептер берілді.

Зерттеулердің негізгі нәтижелері.

Әлемдік тәжірибені және Есеп комитетінің функцияларын зерделеу негізінде Орталық Қазақстанда жүргізілуі алдын ала қарастырылып отырған сараптамалық-талдамалық іс-шаралар түрлерін анықтады (белгіледі). Бұл жұмыстарды тәжірибелік қолдану үшін сараптамалық-талдамалық іс-шаралар жүргізу, сондай-ақ бақылау объектісі қызметі тиімділігін бағалау әдістемесі және осы әдістемені пайдалануға нұсқамалық бойынша процедуралық стандарттың жобасы әзірленді. Бұл ретте мемлекеттік органдардың, бюджеттік бағдарламалардың стратегиялық жоспары тиімділігін бағалаудың және сол мемлекеттік органның қызметін бағалаудың нақты экономикалық-математикалық құралдары ұсынылды.

Экономика саласына бақылау объектісі қызметінің әсерін бағалау үшін салааралық баланс үлгісінің пайдаланылуымен әсерді бағалау әдістемесі әзірленді. Бұл үлгі Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігінің ауыл шаруашылығы саласын дамытуға арналған қызметі әсерін бағалау үшін тестіленген.

Зерттеу шеңберінде қаржылық есептілік бойынша Орталық үш базалық құжаттардың жобаларын әзірледі: Қаржылық есептілік аудиті бойынша Процедуралық стандарттың Жобасы; Мемлекеттік мекемелердің шоғырландырылған және жеке қаржылық есептілігі аудитін жүргізу бойынша Нұсқамалық Жобасы; шоғырландырылған қаржылық есептілік және квазимемлекеттік сектор субъектілерінің жеке қаржылық есептілігі аудитін жүргізу бойынша Нұсқамалық Жобасы.

Пилоттық режимде Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігі – мемлекеттік органы және квазимемлекеттік сектор субъектісі – «ҚБЗО» РМК мысалында, қаржылық есептілік аудиті әдістемелерін тестілеу жүзеге асырылды. Тестілеу барысында біз аудит процесі кезеңдерінің тізбесін және әр кезең үшін қажет болатын құжаттар үлгілерін анықтадық. Тестілеу нәтижелерін құжаттамалық ресімдеу мақсатында процедуралық стандарт жобасы талаптарына сәйкес, аудиторлық жұмыс құжаттарының шаблондары әзірленді.

Қаржылық есептілік аудиті бойынша құжаттардың жобалары өз мағынасы бойынша ISSAI 4-ші деңгейлі ISSAI 1000 – 2999 стандарттарына сәйкес келеді.

Тиімділік аудиті бойынша зерттеу шеңберінде мынадай әдіснамалық құжаттардың жобалары әзірленді:

1) тиімділік аудитін жүргізу бойынша Процедуралық стандарт жобасы;

2) экономика салалары және мемлекеттік басқару салалары бойынша мемлекеттік аудит объектілері қызметі тиімділігі аудитін жүргізу Нұсқамалығының жобасы;

3) ұлттық холдингтерді дамыту стратегияларын және экономиканы немесе жеке алынған саланы, әлеуметтік және мемлекеттік басқарудың басқа да салаларын дамытуға арналған квазимемлекеттік сектор субъектілері қызметінің әсерін іске асыру бойынша Нұсқамалықтың жобасы.

Бұл ретте квазимемлекеттік сектор субъектілерінің жұмыс істеу тиімділігін және оның республиканың әлеуметтік-экономикалық дамуына әсерін бағалау әдістемесі әзірленді.

Нұсқамалық жобалары аудиторлық процедуралар сипаттамасымен жоспарлау кезеңінен бастап аудиторлық есептің қалыптасуына дейін аудит жүргізудің қарқынды қадамдық процедураларын қамтиды.

Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі – мемлекеттік органы және квазимемлекеттік сектор субъектілері – «НУХ «Байтерек» АҚ (даму стратегиясын іске асыруды бағалау) мен «Қазақстанның даму банкі» АҚ (экономикаға бағалау әсері) мысалында жоғарыда аталған әдістемені тестілеу жүзеге асырылды, оның қорытындысында тиімділік аудиті Стандартының және оған деген әдіснамалық нұсқамалықтың әзірленген жобаларына тиісті өзгерістер мен толықтырулар енгізілді.

Институт пен ішкі және сыртқы бақылау арасындағы өзара іс-қимыл тетіктерін зерттеу шеңберінде тәжірибелік ұсынымдар берілді.

Бақылаулық іс-шаралардың қосарлану деңгейінің төмендеуі бәлкім мемлекеттік қаржылық бақылау органының (МҚБ) өзара құптау тетігін жасау жолымен жүргізген бақылау нәтижелері болар. Өзара іс-қимылдың осы құралы үшін зерттеу барысында МҚБ органдарының және оларсыз да, бірыңғай мәлімет базасын ескере отырып, оны жүзеге асырудың мүмкін болатын үлгілері ұсынылды, сондай-ақ жүргізілген мемлекеттік аудит пен қаржылық бақылаудың нәтижелерін өзара құптаудың нұсқамалық жобасы әзірленді. Одан басқа, зерттеу шеңберінде Есеп комитетінің бақылаулық іс-шаралары аясын-

да Қызылорда және Алматы облыстары мысалында әдіснамалық нұсқамалықты пилоттық режимде тестілеу жүргізілді.

Салықтық әлеуетті зерттеу шеңберінде Қазақстанда халықаралық тәжірибенің қолданылатын аспектілері туралы тұжырымдар жасалды және салықтың әрқайсысы үшін салықтық әлеуетті бағалау әдістері анықталды және салықтық әлеуетті бағалау әдістемесі әзірленді. Салықтық түсімдер болжамының есеп айырысу әдістері және оған деген ақпараттарды қалыптастыру әдістері анықталды. Қазақстан Республикасының Бюджет кодексіне, жалпы сипаттағы трансфертер есебі Әдістемесіне және бюджетке түсетін түсімдерді болжау Әдістемесіне өзгерістер енгізу бойынша ұсыныстар әзірленді. 2014-2016 жылдарға арналған салықтық түсімдердің сценарлық болжамы дайындалды. Батыс Қазақстан облысы және Астана қаласы мысалында салықтық әлеуетті бағалау бойынша әдістемелік нұсқамалық жобасының апробациясы жүргізілді. «Салықтық әлеует» көрсеткішін енгізу Қазақстанда бюджетаралық қатынастарды реттеудің жаңа әдістерін ұсынуға, салықтық қатынасты жетілдіру мен республикалық және жергілікті бюджетке салықтық түсімдердің түсуін неғұрлым негізді болжауға мүмкіндік береді.

Одан басқа, тәуекелдерді басқару жүйесін зерттеу шеңберінде үш бағыт бойынша сыртқы мемлекеттік қаржылық бақылауды жоспарлау кезінде бақылау объектілерін іріктеу критерийлері әзірленді: мемлекеттік бюджеттің шығыс бөлігі бойынша, мемлекеттік бюджеттің табыс бөлігі бойынша және квазимемлекеттік сектор субъектілері бойынша. Осы критерийлердің пайдаланылуымен бақылау объектілеріне іріктеу жүргізу процесін автоматтандырушы операциялық үлгі әзірленді. Бұл ретте, мемлекеттік бюджеттің шығыс бөлігі бағыты бойынша бақылаудың тәуекелдік объектілерін іріктеуге келесі мынадай топтар бойынша, бақылаудың тәуекелдік объектілерін бағалау қосылады:

- бюджеттік бағдарламалар;
- стратегиялық жоспарларды әзірлеуші мемлекеттік органдар;
- стратегиялық жоспарларды әзірлеуші мемлекеттік органдар;
- бағдарламалық құжаттар;
- өңірлер.

ISSA I халықаралық стандарттарын енгізу бойынша зерттеу шеңберінде сыртқы

мемлекеттік аудитті және қаржылық бақылауды жүргізудің нормативтік-құқықтық базасын жетілдіру бойынша ұсыныстар мен ұсынымдар берілді. Атап айтқанда, стандарттар сияқты, нұсқамалықты да (әдістемелік ұсыныстар, нұсқаулықтар) қосатын, мемлекеттік аудит және қаржылық бақылаудың бес деңгейлі әдіснамалық базасы жүйесі ұсынылды. Есеп комитетінің әдіснамалық базасына халықаралық стандарттарды енгізудің алгоритмі тіркелген, Қазақстан Республикасы сыртқы мемлекеттік аудит (қаржылық бақылау) органдары қызметіне ISSAI стандарттары қабылданатын ережелерінің имплементациясы бойынша Нұсқамалық Жобасы әзірленді және ұсынылды.

2015 жылы мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесі жүргізетін реформаны қолдауға және Қазақстан Республикасында мемлекеттік аудитті енгізуге бағдарланған, алты өзекті тақырып бойынша қолданбалы зерттеулер жүргізу жоспарланып отыр.

«БІЛІКТІЛІКТІ АРТТЫРУДАҒЫ ЖАҢА ТӘСІЛДЕМЕЛЕР»

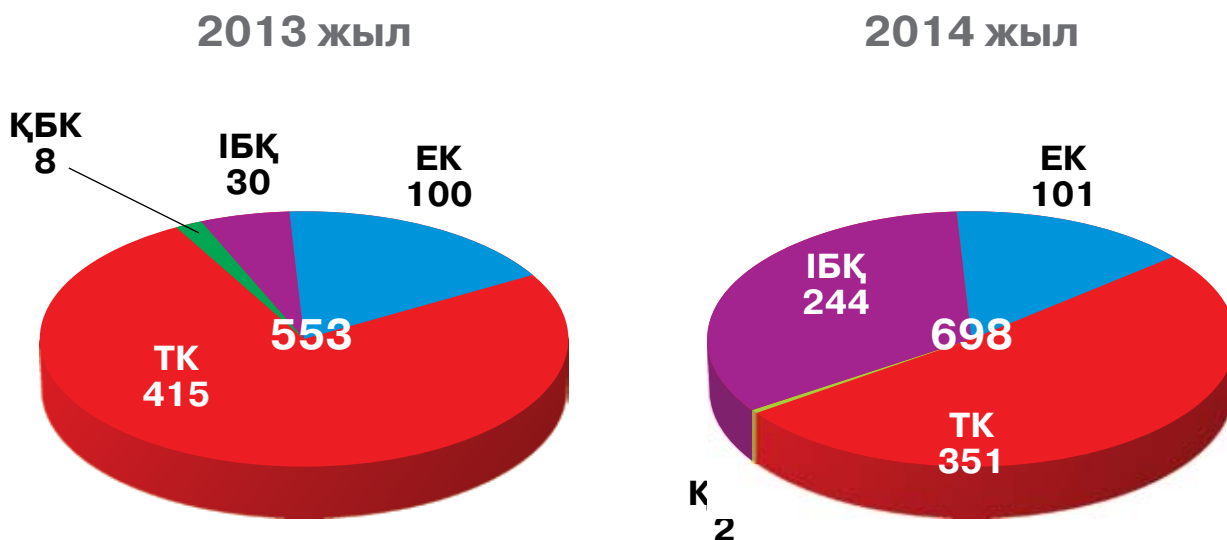
Орталық мемлекеттік қаржылық бақылау органдары қызметкерлерінің біліктілігін арттыру бойынша семинарлар ұйымдастырады, сондай-ақ Қазақстан Республикасы экономикасының нақты секторы ұйымдары үшін коммерциялық семинарлар өткізеді.

Орталық 2014 жылы біліктілікті арттыру жоспарындағы 695-тің орнына, нақты алғанда 698 тыңдаушыны оқытып білімін жетілдірді.

2013 жылмен салыстырғанда, тыңдаушыларды жалпы қамту саны 145 адамға өсті немесе 26%-ға артты. Бұл ретте, орталық және жергілікті мемлекеттік органдардың ішкі бақылау қызметінен тыңдаушылар саны 214 адамға көбейді, бұл ретте тексеру комиссиялары мамандарынан тыңдаушылар санының 64 адамға азайғаны байқалды. (1 диаграмма).

МҚБ органдары бөлінісінде тыңдаушыларды оқытудың 2013 және 2014 жылдардағы сандық қамтылуын салыстырмалы талдау

1 Диаграмма

Біліктілігі бойынша тыңдаушылар құрылымын талдау, базалық бухгалтерлік білімі бар мамандардың жетіспеушілігін көрсетеді, 2013 жылы олардың жалпы сандық үлесі 17 пайызды, ал 2014 жылы 14 пайызды құрады. (2 диаграмма).

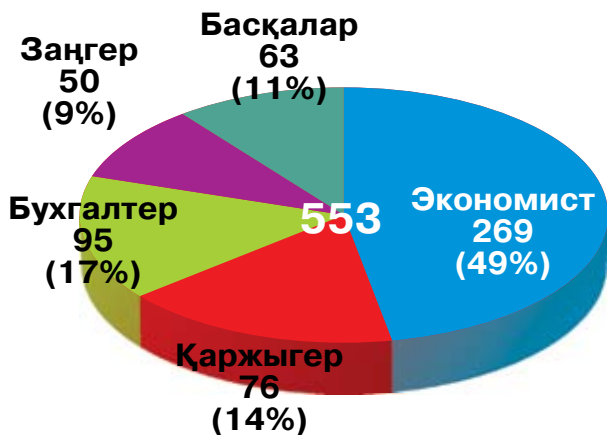
2013 жылғы қаңтарда қоғамдық сектордың қаржылық есептілігі халықаралық

стандарттарының (ҚСҚЕХС) енгізілуімен ҚСҚЕХС бойынша жасалған, мемлекеттік мекемелердің қаржылық есептілігіне бақылау (аудит) жүргізу мәселесі өзектілендірілуде және сондықтан да мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының барлық қызметкерлерінің біліктілігін арттырудың қажеттілігі өсе түсуде.

Біліктілік бойынша 2013 және 2014 жылдардағы тыңдаушылар құрылымын салыстырмалы талдау

2 Диаграмма

2013 жыл біліктілік бойынша тыңдаушылар құрылымы

2014 жыл біліктілік бойынша тыңдаушылар құрылымы

2014 жығы тыңдаушылар құрылымын талдау өтіл бойынша мынаны көрсетеді, яғни 3 жылдан 5 жылға дейін еңбек өтілі бар тыңдаушылар құрамы 2 еседен аса ұлғайды, бұл ретте, 15 жылдан аса еңбек өтілі бар тыңдаушылар құрамы 5 есеге азайған. Мұнымен қоса, мемлекеттік

қаржылық бақылау органдарының кадрлық қызметі дағдылардың зерделенуі мен өз қызметкерлерінің кәсіби білімдерін бағалауды есепке ала отырып, біліктілікті арттырудың жылдық жоспарларын жасауға бағдарланған. (3 диаграмма).

2013 және 2014 жылдардағы өтілі бойынша тыңдаушылар құрылымын салыстырмалы талдау

3 Диаграмма

2013 жыл МБҚ жүйесіндегі жұмыс өтілі бойынша тыңдаушылар құрылымы

2014 жыл МБҚ жүйесіндегі жұмыс өтілі бойынша тыңдаушылар құрылымы

Орталық 2014 жылы білім беру бағдарламалары шеңберін кеңейтудегі көрсеткіштерді жақсартты. Егер 2013 жылы оқыту білім берудің бес бағдарламасы бойынша жүргізілген болса, ал 2014 жылы жеті бағдарламасы бойынша жүргізілді:

1) «Мемлекеттік мекемелердің қаржылық есептілігін бақылау (аудит) (базалық деңгей)»;

2) «Мемлекеттік мекемелердің қаржылық есептілігін бақылау (аудит)»;

3) «Шоғырландырылған қаржылық есептілік аудиті» (Эстония аудиті Ұлттық кеңсесі тәжірибесі мысалында);

4) «Азаматтық құқық және бюджеттік заңнама»;

5) «Мемлекеттік және квазимемлекеттік секторлардағы бухгалтерлік есеп»;

б) «Қаржылық есептілік аудиті»;

7) «Стратегиялық жоспарлардың іске асырылу барысын және квазимемлекеттік сектор субъектілерінің активтерді басқару тиімділігін бағалау арқылы мемлекеттік органдар қызметінің тиімділік аудиті».

Орталық тұрақты негізде халықаралық ынтымақтастық бойынша жұмыс жүргізіп келеді. Осы орайда «Шоғырландырылған қаржылық есептілік аудиті» (Эстония аудиті Ұлттық кеңсесі тәжірибесі мысалында) тақырыбында Эстония аудиті Ұлттық кеңсесінің екі мемлекеттік аудиторын тарта отырып, семинар өткізді.

Семинардың мақсаты (INTOSAI) қаржылық бақылауы жоғарғы органдарының Халықаралық ұйымы бекіткен (ISSAI) аудиті Халықаралық стандарттарына сәйкес, қаржылық есептілік аудитін өткізу, қаржылық бақылауы жоғарғы органдарының шоғырландырылған есептілік аудитін халықаралық тәжірибемен жүргізу, өзекті тәсілдемелерді талдау, олардың Эстония аудиті Ұлттық кеңсесінде қолданылу және тыңдаушылардың мемлекеттік сектордың шоғырландырылған қаржылық есептілік аудиті бойынша дағдыларды алу әдіснамаларымен танысу болды.

Семинардың теориялық бөлігі тәжірибелік сабақтармен нығайтылды, онда Эстония қаржылық бақылауы Жоғарғы органынан келген әріптестеріміз жеке алынған министрлік сияқты, Эстония Үкіметінің де шоғырландырылған қаржылық есептілік аудитін жүргізу тәжірибесімен бөлісті.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2013 жылғы 31 желтоқсандағы №1446 қаулысымен Қазақстан Республикасы Парламентіне енгізілген «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Қазақстан Республикасының заң жобасына сәйкес, сыртқы мемлекеттік аудитті жүзеге асырушы мемлекеттік аудиторларды сертификаттауға рұқсат беру үшін, Есеп комитеті белгілеген тәртіпте білімді растау негіз болып табылады. Мемлекеттік аудиторларды Ұлттық комиссия аттестаттайтын болады және «мемлекеттік аудитор» біліктілігін беру туралы белгіленген үлгідегі құжат тапсырылатын болады.

Осылайша, мемлекеттік қаржылық бақылау қызметкерлерін ұстау мен оқыту нысанына және қайта даярлаудың үздіксіз жүйесін жасау мен олардың біліктілігін арттыруға деген принциптер мен тәсілдемелердің кардиналды өзгерістерінің қажеттілігі өзектілендіріледі.

Қазіргі уақытта мемлекеттік аудиторларды пилоттық сертификаттауды енгізу үшін Есеп комитеті сертификаттау саласындағы нормативтік құжаттардың жобаларын әзірлеу үстінде.

Осыған байланысты соңғы төрт семинар пилоттық режимде өткізілді. Есеп комитеті іріктеген сыртқы мемлекеттік қаржылық бақылау органдары қызметкерлері ішінен, мемлекеттік аудитор сертификатын алуға, біліктілік алу дәрісі алдында 22 үміткер сабақ алды.

Алдағы уақытта, келесі жылдан бастап «мемлекеттік аудитор» біліктілігін алғаннан кейін, әр мемлекеттік аудитордың міндетті түрде үш жыл ішінде көлемі 120 академиялық сағаттық біліктілікті арттырудан өтетін болуы тиіс екендігі шамаланып отыр.

Оқытудың әдіснамасы мен әдістерін, сондай-ақ оқыту-әдістемелік кешенін IDI INTOSAI талаптарына сәйкес жүргізу жоспарланған.

Орталық қызметінің маңызды бағыттарының бірі коммерциялық семинар өткізу болып табылады.

Осы мақсатта 2014 жылдың екінші тоқсанынан бастап клиенттік база қалыптастырылды, ол еліміздің әр түрлі кәсіпорындары мен ұйымдарынан 4000-нан аса әлеуетті тыңдаушыларды қамтуға есептелген. Мемлекеттік және нақты сектор қызметкерлері біліктілігін арттыру бойынша төрт білім беру бағдарламалары әзірленді:

1) «Қазақстан Республикасында мемлекеттік сатып алу туралы заңнамадағы өзгерістерді шолу және зерделеу»;

2) «Мемлекет қатысатын акционерлік қоғамдар мен жауапкершілігі шектеулі серіктестіктердің, мемлекеттік кәсіпорындардың, мемлекеттік коммуналдық кәсіпорындардың даму Жоспарын әзірлеу, сондай-ақ оны түзетудің және өзгерістер енгізудің ерекшеліктері»;

3) «ҚСҚЕХС-ке сәйкес есептеу әдісі бойынша мемлекеттік мекемелерде қаржылық есептілікті қалыптастыру»;

4) «Мемлекеттік мекемелердің қаржылық есептілігін бақылау (аудиті) қорытындысы бойынша есеп жасау».

Бұл кезеңде барлығы осы келтірілген тақырыптар бойынша 18 семинар өткізілді, онда 252 тыңдаушы дәріс алды. Тыңдаушылар пікірлері кешектегі жылдарда да мұндай семинарларды өткізудің қажеттілігі туралы көрсетіп отыр. Коммерциялық семинарларды өткізудің 2015 жылға арналған кестесі Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетінің «Қаржылық бұзушылықтарды зерттеу жөніндегі орталық» республикалық мемлекеттік кәсіпорны сайтында (cifn.kz) орналастырылған.

Мақаланы «ҚБЗО» РМҚ мамандары әзірледі

Ақтөбе облысына бөлінген республикалық бюджет қаражатының пайдаланылуын және бюджетке түскен түсімдердің толықтығы мен уақтылылығын, сондай-ақ Мемлекеттік қаржылық бақылау стандарттарының сақталуын бақылаудың қорытындысы туралы

Об итогах контроля полноты и своевременности поступлений в бюджет и использования средств республиканского бюджета, выделенных Актюбинской области, а также соблюдения Стандартов государственного финансового контроля

Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитеті Ақтөбе облысына бөлінген республикалық бюджет қаражатының пайдаланылуын және бюджетке түскен түсімдердің толықтығы мен уақтылылығын, сондай-ақ Мемлекеттік қаржылық бақылау стандарттарының сақталуын бақылаудың қорытындысын қарап, жалпы сомасы **25 435,6 млн. теңгеге** бюджет, мемлекеттік сатып алу және өзге де заңнама бұзушылықтарының, соның ішінде **15 993,6 млн. теңгеге** қаржылық бұзушылықтардың, **9 442,0 млн. теңгеге** өзге де бұзушылықтардың анықталғанын атап өтеді.

**Государственные закупки
Республики Казахстан**

**Қазақстан Республикасының
мемлекеттік сатып алулары**

Счетный комитет по контролю за исполнением республиканского бюджета, рассмотрев итоги контроля полноты и своевременности поступлений в бюджет и использования средств республиканского бюджета, выделенных Актюбинской области, а также соблюдения Стандартов государственного финансового контроля, отмечает выявленные нарушения требований бюджетного, иного законодательства и несоблюдение законодательства о государственных закупках на общую сумму **25 435,6 млн. тенге**, из которых финансовые нарушения составляют **15 993,6 млн. тенге**, иные - **9 442,0 млн. тенге**.

Бірқатар жағдайда республикалық бюджет қаражатының есебінен іске асырылатын өңірлік бағдарламалардың мақсаттары мен өлшемдері жеткілікті дәрежеде айқындалмаған, жекелеген түпкілікті нәтижелерге қол жеткізілмеген.

Цели и критерии региональных программ, реализуемых за счет средств республиканского бюджета, в ряде случаев определены в недостаточной степени, отдельные конечные результаты не достигнуты.

2012-2013 жылдары жалпы сомасы **587,3 млн. теңге** нысаналы трансферттер, **0,3 млн. теңге** кредиттер **игерілмеген**. Бұл ретте облыс бюджетіндегі кірістердің елеулі бөлігін субвенциялар мен нысаналы трансферттер құрап отыр.

Общая сумма **неосвоенных** целевых трансфертов в 2012-2013 годах составила **587,3 млн. тенге**, кредитов - **0,3 млн. тенге**. При этом субвенции и целевые трансферты составляют значительную часть доходов бюджета области.

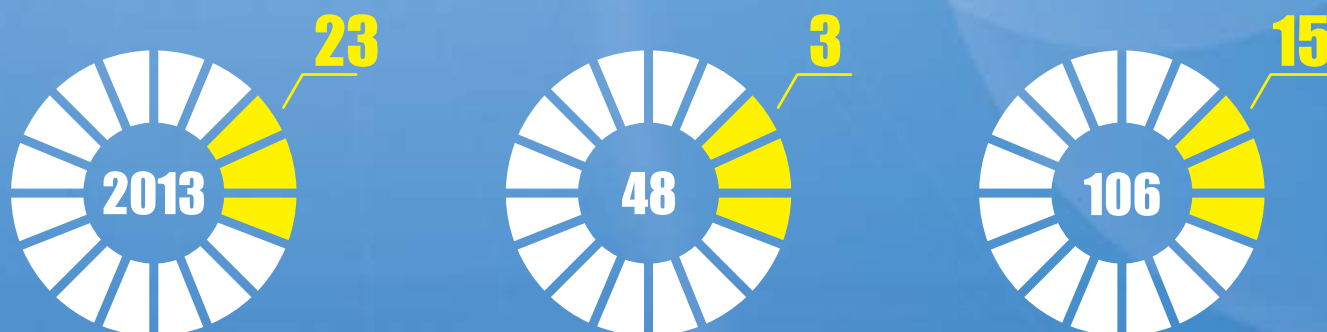
Жергілікті атқарушы органдар облысты әлеуметтік-экономикалық дамытуға бөлінген қаражатты жеткілікті дәрежеде **тиімді және ұтымды пайдаланбауда**.

Средства, выделенные на социально-экономическое развитие области, местными исполнительными органами **используются недостаточно эффективно и рационально**.

Салықтық әкімшілік ету шараларының жеткілікті дәрежеде тиімді болмауы, қоса есептелген сомаларды өндіріп алу пайызының төмендігі облыстың салық базасының өсуіне септігін тигізбеуде. Бюджетке түсетін салық түсімдерін ұлғайту үшін ішкі резервтер іздестірілмеуде.

Недостаточная эффективность мер налогового администрирования, низкий процент взыскания доначисленных сумм не способствуют росту налоговой базы области. Внутренние резервы для увеличения налоговых поступлений в бюджет не изыскиваются.

Аумақтарды дамытудың 2011-2015 жылдарға арналған бағдарламасын іске асыру барысында **2013** жылы **23** іс-шара іске асырылмаған, **22** іс-шара мерзімі **бұзылып орындалған**. Кезделген **48** нысаналы индикатордың **3-уі орындалмаған**, тікелей нәтижелердің **106** көрсеткішінің **15-іне қол жеткізілмеген**.

В ходе реализации Программы развития территории на 2011-2015 годы в **2013** году **не исполнено 23 мероприятия**, с нарушением срока реализовано **22**. Из **48** предусмотренных целевых индикаторов **не исполнено 3**, из **106** показателей прямых результатов **не достигнуто 15**.

А.М. МУХАМЕТКАРИМ

Член Счетного комитета, к.э.н.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ АНАЛИТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СЧЕТНОГО КОМИТЕТА – ОСНОВА ПЕРЕХОДА НА ГОСАУДИТ

В контексте реализации задач, поставленных Лидером нации Н.А. Назарбаевым в Стратегии «Казахстан-2050», в Республике Казахстан происходит процесс устойчивого экономического и социального развития с целью создания правового государства с социально-ориентированной экономикой, фундамент которого был заложен с момента обретения страной независимости.

Этот период сопровождается созданием адекватного механизма государственного финансового контроля и обеспечением прозрачности использования средств государственного бюджета, что, несомненно, повышает роль и значимость органов государственного финансового контроля.

Постепенное улучшение бюджетной дисциплины в результате внедрения системы казначейства, а также сложившиеся условия социально-экономического развития страны обусловили необходимость формирования системы государственного финансового контроля, которая бы обеспечивала оценку рациональности и эффективности расходования бюджетных ресурсов и использования государственной собственности. В этой связи главной задачей органов государственного финансового контроля становится проведение комплексного анализа достижения программных целей или экономического результата

бюджетных затрат на основе использования четко сформулированных критериев оценки.

Именно поэтому экспертно-аналитическая деятельность Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета выступает на первый план, поскольку анализ является способом оценки эффективности использования бюджетных средств и позволяет получить объективную картину, выявить риски и недостатки системы управления.

Несомненно, контрольная и аналитическая деятельность, сопряжены друг с другом. При этом результаты контрольно-аналитической деятельности позволяют выявить системные проблемы развития экономики или отдельно взятой ее отрасли или сферы государственного управления, установить причины выявленных нарушений и выработать рекомендации по дальнейшему совершенствованию законодательства.

Результаты контрольных мероприятий и аналитической деятельности Счетного коми-

тета ежеквартально направляются Главе государства и ежегодно, в рамках подготовки заключения на отчет Правительства Республики Казахстан об исполнении республиканского бюджета, - направляются Парламенту Республики Казахстан и подлежат опубликованию в средствах массовой информации.

Так, только за 8 месяцев 2014 года Счетным комитетом проведено 16 контрольных мероприятий с охватом 186 объектов контроля, по результатам которых направлено 36 рекомендаций и 122 поручения Правительству Республики Казахстан, государственным органам и субъектам квазигосударственного сектора.

Основная доля выявленных финансовых нарушений связана с расходованием бюджетных средств, в том числе при реализации программных документов и освоении целевых трансфертов, а также использовании активов государства.

Как показал мониторинг, более половины объема финансовых нарушений приходится на несоблюдение норм Бюджетного кодекса Республики Казахстан (далее – Бюджетный кодекс), значительная доля - нарушения требований законодательства по государственным закупкам и строительной деятельности.

Анализ причин, породивших финансовые нарушения, свидетельствует о наличии системных проблем, прежде всего, при планировании республиканского бюджета. К сожалению, на этапе планирования не всегда обеспечиваются полнота и достоверность расчетов бюджетных заявок, допускается дублирование планируемых мероприятий, отсутствие их взаимоувязки. Контрольными мероприятиями выявляются факты выделения бюджетных средств при отсутствии проектно-сметной документации, разрешительных документов и заключения государственной экспертизы, а в отдельных случаях - без наличия бюджетных заявок администратора бюджетной программы.

Недостаточно результативно прорабатываются вопросы софинансирования инвестиционных проектов из местных бюджетов и частного бизнеса. Подобные факты приводят к несвоевременной реализации инвестиционных проектов и их удорожанию.

В тоже время укрепление финансовой дисциплины, повышение прозрачности и эффективности использования государственных средств и активов государства требует переориентации функции контроля по выявлению совершенных финансовых нарушений на их предупреждение и профилактику.

Эти направления полностью коррелируют с задачами, определенными в Концепции внедрения государственного аудита в Республике Казахстан (далее – Концепция внедрения госаудита), в которой усиление аналитической составляющей деятельности Счетного комитета обусловлено необходимостью проведения оценки существующей системы управления.

Учитывая необходимость проведения такой оценки в целях поэтапного реформирования государственного финансового контроля и внедрения государственного аудита с дальнейшим расширением его функциональных направлений в рамках реализации Концепции внедрения государственного аудита в декабре 2013 года Правительством страны внесен в Парламент проект Закона Республики Казахстан «О государственном аудите и финансовом контроле» (далее – законопроект).

Законопроект предполагает пересмотр функций органов государственного аудита и государственного финансового контроля с акцентом их деятельности на основе системы управления рисками, усиления аналитической составляющей и предупреждение нарушений. Счетным комитетом в рамках рабочей группы принимается активное участие в обсуждении указанного законопроекта.

При разработке законопроекта был учтен международный опыт функционирования высших органов финансового контроля, а также предусмотрено применение международных принципов аудита и требований Лимской декларации и международных стандартов аудита.

Институциональное укрепление Счетного комитета будет сопровождаться усилением экспертно-аналитической деятельности и осуществлением предварительной, текущей и последующей оценки бюджета и международным сотрудничеством.

Так, в рамках внедрения государственного аудита предполагается наделение Счетного комитета новой функцией по проведению предварительной оценки республиканского бюджета, основной целью которой является предупреждение неэффективного расходования бюджетных средств и финансовых потерь, что существенно расширит сферу его экспертно-аналитической деятельности.

Кроме того, после принятия Закона Республики Казахстан «О государственном аудите и финансовом контроле» потре-

буется разработка более 50 нормативных правовых актов в его реализацию, подготовка соответствующей международной стандартам методологической основы проведения государственного аудита и финансового контроля.

Учитывая необходимость смещения акцентов на аналитическую составляющую в деятельности Счетного комитета уже сейчас начата работа в этом направлении. Так, в 2014 году Счетный комитет впервые провел контрольно-аналитическое мероприятие в Министерстве экономики и бюджетного планирования Республики Казахстан (далее – МЭБП) без охвата бюджетных средств с целью определения обоснованности выделения из республиканского бюджета субвенций бюджетам областей и столицы в 2011- 2013 годах.

Результаты контроля выявили факты несоблюдения МЭБП принципа выравнивания уровня бюджетной обеспеченности в разрезе регионов, выделение субвенций из республиканского бюджета в объемах, многократно превышающих доходы местных бюджетов, наряду со значительным увеличением размеров выделяемых из республиканского бюджета целевых трансфертов и кредитов.

Кроме того, были выявлены факты дублирования функций по прогнозированию поступлений в местные бюджеты в центре и регионах, недостатки при планировании и формировании бюджетов, а также значительные расхождения планируемых и фактических показателей при прогнозе поступлений в местные бюджеты, которые, как правило, занижаются местными исполнительными органами.

Так, темп роста расхождений прогнозных объемов местных бюджетов от их кассового исполнения ежегодно увеличивается: в 2011 году – 11,2 процента, в 2012 году – 17 процентов, в 2013 году – уже 23 процента. Прогноз доходов МЭБП по Жамбылской области на 2011 год составил 19 998,6 млн.тенге, исполнение бюджета – 25 262,7 млн.тенге или 126,3 процентов от прогноза, на 2012 год прогноз 21 624,3 млн.тенге, исполнение - 31 315,5 млн.тенге или 144,8 процента от прогноза, на 2013 год прогноз - 22 665,8 млн.тенге, исполнение - 34 165,1 млн.тенге или 150,7 процентов от прогноза. По Кызылординской области прогноз МЭБП на 2013 год - 25 838,9 млн.тенге, исполнение - 46 184,6 млн.тенге или 178,7 процентов от прогноза.

Все это привело к тому, что сумма излишне выделенных регионам субвенций за 2011-2013

годы по причине расхождений в расчетах составила 173 млрд. тенге, в результате занижения прогнозных показателей местных бюджетов – 103 млрд. тенге, увеличения расходов местных бюджетов на затраты капитального характера и по программам развития – 839,9 млрд. тенге. В связи с необоснованным применением повышающих коэффициентов, объемы неполученных республиканским бюджетом изъятий от г. Алматы и излишне выделенных субвенций г. Астане составили 156,4 млрд. тенге.

В ходе контрольно-аналитического мероприятия установлено, что нет законодательного закрепления понятия «налоговый потенциал» и методики его определения, основанной на реальных показателях всех поступлений в бюджет с учетом различных критериев, отраслевой структуры экономики регионов, средних уровней налоговой нагрузки в разрезе отраслей и т.п.

Не определена ответственность уполномоченных органов по бюджетному планированию за некачественное планирование при формировании бюджетов. Кроме того, на законодательном уровне не закреплена компетенция органа по утверждению нормативов бюджетной обеспеченности, соответственно, не утверждена методика их разработки в виде финансовых нормативов стоимости государственных услуг в расчете на единицу получателей данных услуг, предоставляемых за счет средств соответствующих бюджетов, а также методика определения уровня обеспечения гарантированными государственными услугами бюджетов областей, городов Астаны и Алматы.

Методика определения размеров трансфертов общего характера показала свою недостаточную эффективность, поскольку существующая практика выделения трансфертов общего характера порождает иждивенческие настроения и не стимулирует к выявлению резервов налогового потенциала региона. Сформированная система субвенций и изъятий носит во многом субъективный характер, не позволяет полноценно задействовать интересы регионов в экономическом развитии и мобилизации дополнительных ресурсов, лишает их возможности перспективного планирования своей деятельности.

Так, значительную долю (более 60%) в доходах местных бюджетов продолжают занимать поступления из республиканского бюджета, что позволило частично сбалансировать местные бюджеты.

Между тем, выделение из республиканского бюджета субвенций в объемах, в несколько раз превышающих доходы местного бюджета, а также постоянное увеличение доли целевых трансфертов и кредитов из республиканского бюджета в финансировании расходов местных бюджетов снижают роль собственных доходов местного бюджета в социально-экономическом развитии региона.

Отмечены факты многократного внесения корректировок и уточнений в местные бюджеты в течение одного финансового года. Так, в 2011-2013 годах бюджеты Жамбылской, Кызылординской, Южно-Казахстанской областей, городов Астаны и Алматы подвергались изменениям и корректировкам от 17 до 31 раза.

По итогам контрольно-аналитического мероприятия Счетным комитетом были даны рекомендации Правительству Республики Казахстан по внесению изменений в Бюджетный кодекс в части устранения дублирования функций центральных и местных уполномоченных органов по государственному планированию, определения понятия «налоговый потенциал», установления ответственности органов по бюджетному планированию за некачественное формирование бюджета, утверждения нормативов бюджетной обеспеченности, а также совершенствования процедур и методики расчетов трансфертов общего характера.

В реализацию постановления Счетного комитета Министерством национальной экономики Республики Казахстан было принято решение о введении в Бюджетный кодекс понятия «налоговый потенциал», а также направлена информация о проведении в настоящее время работы по внесению изменений и дополнений в Методику прогнозирования поступлений бюджета в части определения методов расчета налогового потенциала региона.

Следует отметить, что в рамках аналитической деятельности Счетным комитетом совместно с подведомственной организацией РГП «Центр по исследованию финансовых нарушений» проводятся исследования в сфере государственного финансового контроля, которые носят прикладной характер.

Так, в 2013 году была завершена работа на тему: «Исследование вопросов эффективности применения налоговых льгот и преференций в Республике Казахстан», которая была рассмотрена Правительством Республики Казахстан.

По результатам проделанной работы 17 октября 2014 года на Круглом столе в Сенате

Парламента Республики Казахстан Министерством национальной экономики были озвучены результаты совместной с бизнес-сообществом работы Правительства с учетом рекомендаций Счетного комитета по ревизии действующих налоговых льгот и оценке их эффективности.

В 2014 году завершены семь тем научных исследований под руководством Счетного комитета по актуальным проблемам системы государственного финансового контроля, направленных на повышение эффективности управления финансовыми ресурсами и активами государства.

Одним из исследований стала работа по изучению международного опыта мониторинга налогооблагаемого потенциала страны, которая будет направлена в Правительство Республики Казахстан для использования ее результатов. По результатам данного исследования была разработана методика определения налогового потенциала региона, которая в рамках проведения контрольных мероприятий Счетного комитета прошла апробацию на фактических данных Алматинской и Кызылординской областей.

В заключение хотелось бы отметить, что в настоящее время Республика Казахстан находится в начале своего пути по достижению главной цели, поставленной Главой государства – вхождению в число 30 наиболее конкурентоспособных стран мира. Успешная реализация инициатив Лидера нации Н.А. Назарбаева зависит от реального повышения качества работы и эффективности государственных институтов. Квалифицированная экспертно-аналитическая работа органов государственного финансового контроля, как показывает практика, может вносить весомый вклад в решение этой важнейшей государственной задачи и выходит, без преувеличения, на передний план.

Для демократического правового государства эффективный финансовый контроль за управлением государственными (общественными) средствами – это, прежде всего, важнейший фактор укрепления доверия общества к государственной власти.

Впереди нас ждет много работы, связанной с внедрением современных форм и методов проведения контрольных мероприятий, позволяющих поднять на новый уровень работу органов государственного финансового контроля и прозрачность расходования средств государственного бюджета.

КУЛМАГАНБЕТОВ С.А.

член Счетного комитета

ВОПРОСЫ СЕРТИФИКАЦИИ ГОСУДАРСТВЕННЫХ АУДИТОРОВ

Стратегия «Казахстан-2050» определила ключевые направления развития нашей страны на долгосрочную перспективу. Она предусматривает дальнейшую глубокую модернизацию казахстанской экономики, повышение ее конкурентоспособности. В числе главных приоритетов – инновационная индустриализация, развитие агропромышленного комплекса, транспорта, энергетики.

Возникающие перед государственным аппаратом обязательства нового формата требуют функционирования более эффективной системы государственного управления, в том числе как неотъемлемой ее части – действенной системы государственного финансового контроля.

Так, в Стратегии «Казахстан-2050» Главой государства указано на необходимость создания комплексной системы государственного аудита на основе самого передового мирового опыта.

Переход органов государственного финансового контроля на государственный аудит позволит им более эффективно и качественно осуществлять свою деятельность в соответствии с требованиями международных стандартов. В рамках реализации установок Главы государства предполагается кардинальное изменение их институциональной, методологической и правовой базы.

Счетным комитетом совместно с другими государственными органами был изучен прогрессивный зарубежный опыт. По итогам этой работы в сентябре 2013 года Указом Президента страны утверждена Концепция государственного аудита в Республике Казахстан,

которая определила основные подходы к реформированию системы государственного финансового контроля.

В реализацию Концепции Счетным комитетом совместно с Правительством разработан и внесен в Мажилис Парламента проект Закона Республики Казахстан «О государственном аудите и финансовом контроле» (далее – законопроект).

Законопроект предусматривает переориентацию деятельности органов государственного финансового контроля с выявления совершенных финансовых нарушений при управлении национальными ресурсами на осуществление предупредительных мер, выявление скрытых резервов для повышения эффективности деятельности государственных органов.

Одним из важных направлений законопроекта является повышение профессионального уровня работников системы, внедрение единой системы сертификации государственных auditors.

Основной целью сертификации является подтверждение квалификации государственных auditors на соответствие международным стандартам и требованиям реалий современной жизни, а также получение всесторонней и

объективной оценки их профессиональных, деловых качеств и потенциальных возможностей.

Анализ мирового опыта свидетельствует о повышении роли профессиональной сертификации. Сегодня в мире существует большое количество международных сертификатов в области бухгалтерского учета, аудита, финансового менеджмента и управления государственными финансами.

Во многих высших органах финансового контроля (ВОФК) развитых стран (США, Великобритания, Швеция, Финляндия, Турция, Россия и др.) наличие соответствующих сертификатов является существенным преимуществом кандидата на должность государственного аудитора.

В соответствии с законопроектом сертификация будет проводиться Национальной комиссией по сертификации государственных аудиторов, в состав которой войдут представители Администрации Президента, Правительства, Счетного комитета, уполномоченного органа по внутреннему государственному аудиту, депутаты Парламента страны.

Основанием для допуска к сертификации государственных аудиторов будет являться подтверждение знаний в порядке, определенном Счетным комитетом. При этом, квалификационные требования к кандидатам на квалификацию государственного аудитора будут утверждены соответствующими органами государственного аудита и финансового контроля.

В соответствии с проектом Концептуальных подходов к формированию пула сертифицированных государственных аудиторов, разработанным Счетным комитетом, основными функциями Национальной комиссии будут рассмотрение личных дел кандидатов, осуществление сертификации посредством тестирования и собеседования кандидатов, ведение Реестра государственных аудиторов, а также определение политики по подготовке государственных аудиторов (квалификационные требования, перечень дисциплин сертификации, перечень дисциплин по повышению квалификации для государственных аудиторов, внесение дополнений и изменений в нормативные документы по сертификации государственных аудиторов и др.).

К сертификации предполагается допускать лиц, имеющих высшее экономическое образование в сфере бухгалтерского учета, аудита, финансов, экономики, менеджмента, государственного управления, налогообложения, а также - не менее 5 лет непрерывного трудового стажа в органах государственного финансового контроля, государственных финансов и эконо-

мики. По итогам сертификации Национальная комиссия присваивает квалификацию «государственный аудитор».

Целесообразно с 1 января 2018 года лиц, не имеющих квалификацию «государственный аудитор» к проведению аудита не допускать. Подтверждение квалификации потребует раз в три года. Приостановление действия и отзыв сертификата осуществляется в случае вступления в силу решения суда по привлечению аудитора к уголовной ответственности вследствие совершения коррупционных правонарушений.

В августе текущего года Счетным комитетом утвержден План мероприятий по внедрению сертификации государственных аудиторов, в котором определен порядок подготовки и реализации пилотного проекта по сертификации работников Счетного комитета и ревизионных комиссий. В соответствии с этим планом разработаны проекты Правил переподготовки и повышения квалификации сотрудников органов государственного аудита и финансового контроля, Правил корпоративной кадровой политики, Положения о Национальной комиссии по сертификации государственных аудиторов, Правил проведения сертификации государственных аудиторов и Правил подтверждения знаний.

На переходном этапе обучение действующих государственных контролеров предполагается за счет средств государственного бюджета. В последующем обучение и сертификация будет проводиться исключительно на платной основе за счет средств лиц, претендующих на получение квалификации «государственный аудитор».

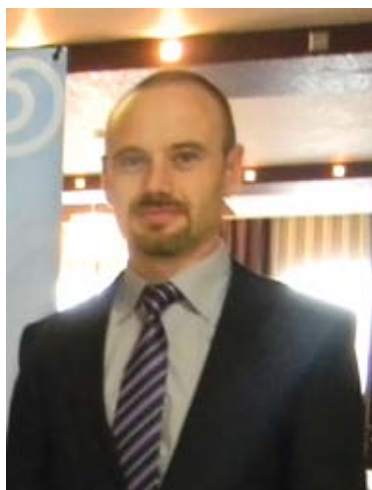
В заключение хотелось бы отметить, что перевод системы государственного финансового контроля на современный качественный уровень, отвечающий потребностям развития казахстанской экономики, является на сегодня важнейшей задачей.

Одним из основных факторов, влияющих на успешное функционирование системы государственного аудита, несомненно, является наличие квалифицированного кадрового состава, обладающего не только высоким уровнем знаний и навыков, но и совершенствующего их на постоянной основе.

В целом, считаю, что рост профессионализма и квалификации работников системы государственного аудита, освоение ими современных методов работы помогут более эффективно решать поставленные Главой государства стратегические задачи, а также позволят и впредь вносить существенный вклад в социально-экономическое развитие нашей страны.

АЛИНА УНДРИТС
старший аудитор, Государственный
контроль Эстонии

АНДРЕЙ КАТСУБА
аудитор, Государственный контроль
Эстонии

ПРАВИЛЬНОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ АУДИТА

В Республике Казахстан разработана Концепция внедрения государственного аудита. Целью Концепции является определение основных направлений реформирования системы государственного финансового контроля и концептуальных подходов к внедрению государственного аудита. Для создания системы государственного аудита, в числе прочих мероприятий, предполагается осуществление перехода на международные стандарты в области финансовой отчетности и аудита, что обеспечит прозрачность процесса управления государственными ресурсами. В данной статье мы хотим обратить ваше внимание на некоторые ключевые моменты применения международных стандартов в процессе планирования аудита.

Правильное планирование аудита помогает самым эффективным способом достичь цели аудита, т. е. обеспечения разумной уверенности, избегая как недоработки, так и чрезмерного расхода ресурсов.

УТВЕРЖДЕНИЯ РУКОВОДСТВА

В процессе применения Международных стандартов для высших органов финансового контроля (ISSAI), изданных Международной организацией высших органов финансового контроля (INTOSAI), особое значение имеет концепция идентификации и оценки риска существенных искажений, вызванных мошенничеством или ошибкой, на уровне финансовой отчетности и на уровне утверждений руководства.

В своем заявлении о том, что финансовая отчетность подготовлена в соответствии с применимым стандартом финансовой отчетности, руководство субъекта в явной или неявной форме делает утверждения относительно признания, оценки, представления и раскрытия различных элементов финансовой отчетности. Другими словами, представляя финансовую отчетность аудиторю для контроля, руководство субъекта, по сути дела, заявляет, что представленные в отчетности данные верны по таким существенным параметрам как классы опе-

раций и события, сальдо счетов, представление и раскрытие финансовой информации. Все эти утверждения скрыты в общем массиве информации, содержащейся в отчёте, они не приведены отдельно, но для аудитора важно выделить их и оценить связанные с ними риски.

Цель аудитора состоит в том, чтобы идентифицировать и оценить риски существенных искажений, таким образом, обеспечивая основу для разработки и осуществления ответных действий на оцененные риски.

Согласно Международному стандарту аудита 315 „Идентификация и оценка рисков существенных искажений на основе знания субъекта и его среды“, утверждения, используемые аудитором для рассмотрения различных видов потенциальных искажений, которые могут произойти, подразделяются на следующие три категории и могут принимать следующие формы:

1. Утверждения о классах операций и событиях за аудируемый период:

- Возникновение – отраженные операции и события произошли и связаны с субъектом.
- Полнота – все операции и события, которые необходимо было отразить, отражены.
- Точность – суммы и прочие данные, касающиеся отраженных операций и событий, отражены надлежащим образом.
- Отсечение – операции и события отражены в надлежащем учетном периоде.
- Классификация – операции и события разделены по надлежащим счетам.

2. Утверждения о сальдо счетов на конец периода:

- Существование – активы, обязательства и доли участия в капитале действительно существуют.
- Права и обязанности – субъект владеет или контролирует права на активы, а обязательства являются обязательствами субъекта.
- Полнота – все активы, обязательства и доли участия в капитале, которые необходимо было отразить, отражены.
- Оценка и распределение – активы, обязательства и доли участия в капитале включены в финансовую отчетность на соответствующую сумму, и все соответствующие корректировки оценки и распределения отражены надлежащим образом.

3. Утверждения по представлению и раскрытиям:

- Возникновение, права и обязанности – раскрытые события, операции и прочие вопросы имели место быть и связаны с субъектом.
- Полнота – все раскрытия, которые необходимо было включить в финансовую отчетность, включены.
- Классификация и понятность – финансовая информация представлена и описана надлежащим образом, раскрытия четко выражены.
- Точность и оценка – финансовая и прочая информация раскрыта справедливо и на соответствую-

ющие суммы.

Аудитор может использовать утверждения, как описано выше, или может выразить их другим способом при условии, что все аспекты, описанные выше, были охвачены. Например, аудитор может избрать сочетание утверждений по операциям и событиям с утверждениями по сальдо счетов.

Рамки финансового аудита включают в себя мнение о том, даёт ли аудированная финансовая отчетность учреждения достоверное и объективное представление о его финансовом положении и результатах финансовой деятельности. Делая утверждения о финансовой отчетности субъектов государственного сектора, в дополнение к утверждениям, изложенным выше, руководство субъекта может утверждать, что операции и события были осуществлены в соответствии с законодательством, нормативными актами или иными регулируемыми положениями. Такие утверждения могут находиться в рамках масштаба аудита финансовой отчетности государственного сектора.

Оценивая риски

На практическом уровне, оценивая риски, аудитор выдвигает гипотезу наличия риска, связанного с конкретным утверждением. Например, утверждение „Возникновение“ – аудитор оценивает вероятность того, что не все отраженные операции и события реально произошли, не все из них связаны с субъектом. Ещё пример - утверждение „Полнота“ – аудитор исходит из того, что существует риск, что не все операции и события, которые необходимо было отразить, отражены в финансовой отчетности. И так далее. В своей дальнейшей работе, в проведении аудиторских процедур, аудитор старается подтвердить или опровергнуть поставленные гипотезы.

Аудиторские процедуры можно подразделить на тесты системы внутреннего контроля и субстантивное тестирование, которое, в свою очередь, можно подразделить на аналитические процедуры и детальные тесты.

В каком объёме аудитор должен проводить те или иные аудиторские процедуры? (How much is enough?) – Ответ на данный вопрос даёт модель обеспечения разумной уверенности, применяемая в высшем органе финансового контроля Великобритании. Данная модель даёт возможность ответить на вопрос “How much is enough?” и помогает избежать недоработки или переработки. Согласно модели аудитор должен обеспечить 95 процентов уверенности в качестве оптимального показателя баланса между обеспечением уверенности и объемом работы, которую предстоит сделать. Для большего удобства модель использует систему коэффициентов или пунктов, в которой 95 процентов разумной уверенности соответствует коэффициенту A = 3. То есть аудитор должен рассчитать риски и спланировать свои процедуры таким

образом, чтобы набрать 3 пункта из приведённой ниже схемы 1.

Исходя из модели обеспечения разумной уверенности, применяемой в высшем органе финансового контроля Великобритании, описание и тесты системы внутреннего контроля могут позволить аудитору получить львиную долю (до 77 процентов) разумной уверенности о наличии или отсутствии существенных искажений в аудитуемой финансовой отчётности. Поэтому разумно начинать процедуры с описания системы внутреннего контроля.

Внутренний контроль

В ходе рассмотрения системы внутреннего контроля, аудитор, в первую очередь, ищет ответ на вопрос, - какие элементы системы внутреннего контроля учреждения предупреждают или снижают вероятность осуществления риска, связанного с утверждением? Например, утверждение „Возникновение“ – аудитор идентифицирует элемент контроля, ответственный за обеспечение того, что все отраженные в финансовой отчётности операции и события реально произошли, и все из них связаны с субъектом. На данном этапе нужно оценить является ли данный элемент целесообразным (в нужном месте и соразмерным риску), исчерпы-

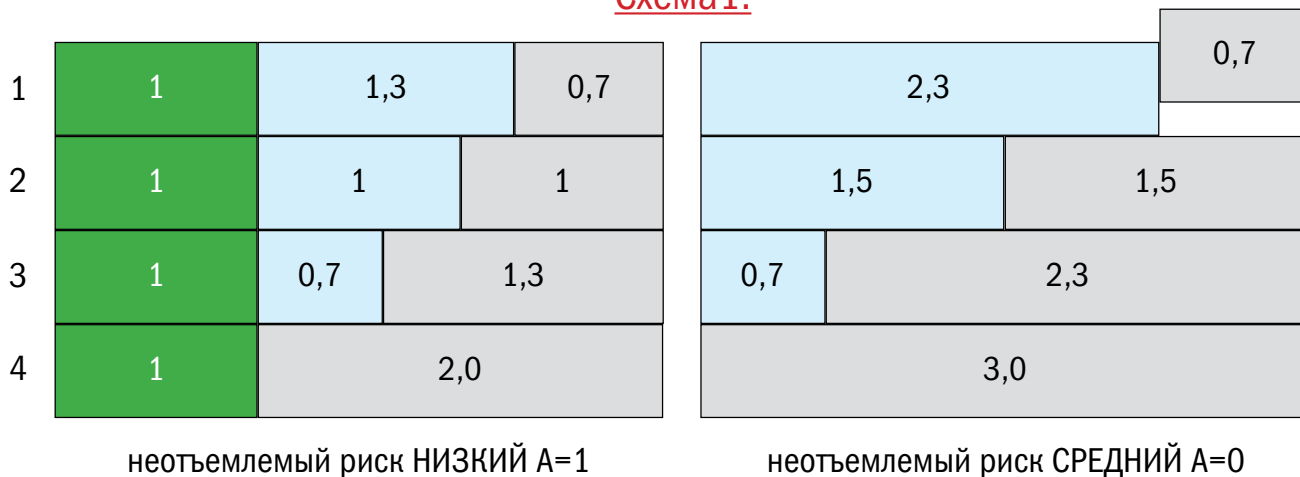
вающим, разумным и непосредственно связанным с целями контроля.

Рассматривая систему внутреннего контроля, аудитор должен ответить на вопрос, - можно ли полагаться на систему внутреннего контроля?

Аудитор планирует дальнейшие действия исходя из ответа на данный вопрос. Если аудитор считает, что система внутреннего контроля действует, тогда следующим шагом будет тестирование операционной эффективности элементов контроля – функционируют ли они последовательно в соответствии с планом в течение всего периода, соблюдаются ли они тщательно всем персоналом. Если аудитор считает, что система внутреннего контроля ненадежна – не стоит тратить время на её тестирование, можно переходить к субстантивным тестам.

Тут важно подчеркнуть, что на этапе планирования аудитор не оценивает уровень системы внутреннего контроля, а только предполагает, какой уровень разумной уверенности мы можем получить от внутреннего контроля. Модель подразумевает наличие двух уровней неотъемлемых рисков - средний и низкий (высокие и значительные риски рассматриваются отдельно).

Подходы к аудиту исходя из модели обеспечения разумной уверенности. Схема 1.

На данной схеме тесты внутреннего контроля обозначены синим цветом, субстантивные тесты – серым, а уверенность от оценки рисков контроля – зеленым цветом.

Если аудитор полагает, что неотъемлемый риск является средним он должен провести достаточное количество тестов, чтобы получить коэффициент 3. Если аудитор полагает, что неотъемлемый риск является низким, он по умолчанию присваивает системе контроля коэффициент 1 (отмечено зеленым цветом) и планирует провести такое количество те-

стов, чтобы получить ещё 2 балла. Далее аудитор рассматривает возможность применения четырёх основных подходов:

1. Основной упор на внутренний контроль - подходит для аудитов регулярных транзакций и значительных сумм.
2. Подход 50/50 – в равной мере тесты внутреннего контроля и субстантивное тестирование.
3. Основной упор на субстантивное тестирование – если внутренний контроль аудитуемого вызывает некоторые сомнения.

4. Исключительно субстантивное тестирование - подходит для небольших субъектов со слабым внутренним контролем.

Выборка

Определившись с подходом, аудитор рассчитывает оптимальное количество объектов для выборки исходя из следующей таблицы

Коэффициент А	Размер выборки (количество объектов в выборке)
0,7	14
1	20
1,3	26
1,5	30
2	40
2,3	46
3	60

Например, если аудитор считает, что неотъемлемый риск – низкий, и он имеет дело с совокупностью, состоящей из регулярных транзакций и значительных сумм, он присваивает системе контроля коэффициент 1 и выбирает первый подход - основной упор на внутренний контроль. Он планирует делать 26 тестов внутреннего контроля, чтобы получить коэффициент 1,3. Оставшуюся часть разумной уверенности аудитор черпает из аналитических процедур и детальных тестов. Они занимают больше времени, но дают надежные доказательства. Объем и количество тестов зависит от оценки аудитором надежности системы внутреннего контроля. В нашем примере аудитор должен сделать 14 детальных тестов, чтобы получить оставшиеся 0,7 пункта. В итоге аудитор получает коэффициент 3, что соответствует 95 процентам разумной уверенности.

Стоит заметить, что модель делает два исключения. Для совокупностей меньше, чем 200 элементов, выборка составляет 5 – 10 процентов от числа элементов (в зависимости от риска). Для совокупностей меньше, чем 50 элементов, выборка составляет 60-75 процентов денежной суммы счёта (в зависимости от риска).

Аналитические процедуры и детальные тесты всегда должны быть связаны с утверждениями руководства.

Например, утверждение „Точность“ – на основании контроля первичных документов, аудитор убеждается, что суммы и прочие данные, касающиеся отраженных в финансовой отчетности операций и событий, отражены надлежащим образом.

Семинар

Счетным комитетом по контролю за исполнением республиканского бюджета Республи-

ки Казахстан и РГП «Центр по исследованию финансовых нарушений» был организован 15-19 сентября 2014 года в г. Астана семинар на тему «Аудит консолидированной финансовой отчетности», на котором в качестве лекторов выступили мы, аудиторы Государственного контроля Эстонии Алина Ундритс и Андрей Катсуба. Семинар был проведен в рамках мероприятий по реформированию действующей системы государственного финансового контроля Казахстана.

Мы благодарим Счётный комитет и Центр за работу по организации семинара. Благодарим Вас за гостеприимство и за тёплый приём оказанный нам. Особая благодарность директору Центра господину Мурзину А.З., сотрудникам Центра Асие Ускенбаевой, Акылбаю Кулумшину, Булату Мухамеджанову и всем другим, чья работа обеспечила успешное проведение семинара и благодаря которым мы смогли познакомиться с жизнью и культурой Казахстана.

Считаем необходимым особенно отметить активное и вовлечённое участие слушателей в работе семинара, открытость и готовность к обсуждению. На нас произвело сильное впечатление заинтересованность слушателей в освоении методологии проведения аудита консолидированной финансовой отчетности в соответствии с международными стандартами. Надеемся, что проведение данного семинара, наряду с иными мероприятиями, будет способствовать внедрению новых методов проведения аудита и созданию единой методологической базы, отвечающей требованиям международных стандартов. Надеемся на продолжение плодотворного и взаимовыгодного сотрудничества и готовы в будущем оказывать всяческое содействие в работе по развитию государственного аудита в Казахстане.

РАБОТАЕМ НА ОПЕРЕЖЕНИЕ

РГП «Центр по исследованию финансовых нарушений» (далее – Центр), являясь подведомственной организацией Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета создано Постановлением Правительства Республики Казахстан от 1 октября 2007 года №868, в целях глубокого изучения условий, влекущих за собой финансовые и коррупционные нарушения, разработки и внедрения новых методов и технологий контрольной и экспертно-аналитической работы, а также реализации программ обучения в системе финансово-бюджетных отношений.

Главой государства в Послании народу Казахстана от 14 декабря 2012 года «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства» перед органами государственного финансового контроля поставлена задача по созданию комплексной системы государственного аудита на основе самого передового мирового опыта.

Основные принципы и общие подходы, а также этапы внедрения государственного аудита и развития государственного финансового контроля, регламентированы в соответствующей Концепции, утвержденной Указом Главы государства от 3 сентября 2013 года № 634. Кроме того, разработан проект Закона Республики Казахстан «О государственном аудите и финансовом контроле», который постановлением Правительства Республики Казахстан от 31 декабря 2013 года № 1446 внесен на рассмотрение в Мажилис Парламент Республики Казахстан.

Учитывая, что переход системы государственного финансового контроля на государственный аудит потребует разработку новой нормативно-методологической базы проведения внешнего государственного аудита Счетный комитет по контролю за исполнением республиканского бюджета уделяет повышенное внимание разработке и внедрению новых методов и технологий контрольной и экспертно-аналитической работы.

Исследовательская деятельность

Одним из основных видов деятельности Центра является проведение прикладных научных исследований по актуальным вопросам государственного финансового контроля.

В 2014 году Центром были проведены исследования по 7 темам:

«Исследование систем управления рисками в сфере государственного аудита, применяемых при планировании и проведении аудита, протестированных на основе пилотного проекта»;

«Исследование вопросов механизма внедрения международных стандартов и руководств высших органов аудита (ISSAI) в деятельность органов внешнего государственного аудита Республики Казахстан»;

«Исследование вопросов осуществления экспертно-аналитических мероприятий в сфере государственного финансового аудита и контроля с разработкой рабочих стандартов и методологических руководств протестированных на основе пилотного проекта»

«Исследование проведения аудита эффективности с разработкой проектов рабочих стандартов и методологических руководств, протестированных на основе пилотного проекта»;

«Исследование функций органов внешнего и внутреннего государственного аудита и финансового контроля с выработкой оптимальных механизмов взаимодействия, протестированных на основе пилотного проекта»;

«Исследование методологических основ планирования и проведения аудита консолидированной финансовой отчетности, аудита финансовой отчетности по стандартам МСФО-ОС и МСФО с разработкой проектов рабочих стандартов и методологических руководств»;

«Исследование международного опыта мониторинга налогооблагаемого потенциала страны с выработкой методологических руководств по его применению».

В рамках исследований проведена аналитическая работа по обзору лучших мировых практик государственного финансового контроля, а также по сбору, изучению, систематизации и анализу информационных источников, в том числе нормативных правовых актов с целью определения оптимального варианта направлений исследований. Каждая тема исследования предполагала тестирование в пилотном режиме результатов исследований.

Все темы исследований получили одобрение на Научно-методологическом совете Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета и имеют положительное заключение независимой экспертизы.

В рамках исследований были разработаны проекты трех процедурных стандартов, шести руководств, пяти методических руководств, двух методик. В рамках двух тем исследований были разработаны модели, позволяющие автоматизировать процесс аудита. По всем темам были сданы исследовательские отчеты.

Основные результаты исследований

На основе изучения мирового опыта и функций Счетного комитета Центром были определены виды экспертно-аналитических мероприятий, проведение которых предусматривается в Казахстане. Для практического применения этих работ разработан проект процедурного стандарта по проведению экспертно-аналитического мероприятия, а также методика оценки эффективности деятельности объекта контроля и руководство к использованию данной методики. При этом предложены конкретные экономико-математические инструменты оценки эффективности стратегического плана государственных органов, бюджетных программ и оценка деятельности самого государственного органа.

Для оценки влияния деятельности объекта контроля на отрасли экономики была разработана методика оценки влияния с использованием модели межотраслевого баланса. Данная модель была протестирована для оценки влияния деятельности Министерства сельского хозяйства Республики Казахстан на развитие сельскохозяйственной отрасли.

В рамках исследования по финансовой отчетности Центром разработаны проекты трех базовых документов: Проект Процедурного стандарта по аудиту финансовой отчетности; Проект Руководств по проведению аудита консолидированной и отдельной финансовой отчетности государственных учреждений и Проект Руководств по проведению аудита консолидированной финансовой отчетности и отдельной финансовой отчетности субъектов квазигосударственного сектора.

В пилотном режиме на примере государственного органа – Министерства сельского хозяйства Республики Казахстан и субъекта квазигосударственного сектора – РГП «ЦИФН», было осуществлено тестирование методики аудита финансовой отчетности. В ходе тестирования нами был определен перечень этапов процесса аудита и образцов документов, необходимых для каждого этапа. В целях документального оформления результатов тестирования разработаны шаблоны аудиторских рабочих документов в соответствии с требованиями проекта процедурного стандарта.

Проекты документов по аудиту финансовой отчетности соответствуют по своему содержанию стандартам ISSAI 4-го уровня ISSAI 1000 – 2999.

В рамках исследования по аудиту эффективности разработаны проекты следующих методологических документов:

1) проект Процедурного стандарта по проведению аудита эффективности;

2) проект Руководства проведения аудита эффективности деятельности объектов государственного аудита по отраслям экономики и сферам государственного управления;

3) проект Руководства по реализации стратегий развития национальных холдингов, и влиянию деятельности субъектов квазигосударственного сектора на развитие экономики или отдельно взятой отрасли, социальной и других сфер государственного управления.

При этом разработана методика оценки эффективности функционирования субъектов квазигосударственного сектора и его влияние на социально-экономическое развитие республики.

Проекты Руководств представляют собой пошаговые процедуры проведения аудита, начиная от этапа планирования до формирования аудиторского отчета с описанием аудиторских процедур.

На примере государственного органа - Министерства образования и науки Республики Казахстан и субъектов квазигосударственного сектора - АО «НУХ «Байтерек» (оценка реализации стратегии развития) и АО «Банк развития Казахстана» (оценка влияния на экономику) осуществлено тестирование выше названной методики, по итогам которого были внесены соответствующие изменения и дополнения в выработанные проекты Стандарта аудита эффективности и методологического руководства к нему.

В рамках исследования механизмов взаимодействия между институтами внутреннего и внешнего контроля предложены практические рекомендации.

Снижение уровня дублирования контрольных мероприятий возможно путем создания механизма взаимного признания результатов проведенного контроля органами государственного финансового контроля (ГФК). Для данного инструмента взаимодействия в ходе исследования были предложены возможные модели его осуществления с учетом единой базы данных органов ГФК так и без нее, а также разработан проект руководства взаимного признания результатов проведенного государственного аудита и финансового контроля. Кроме того, в рамках исследования было про-

ведено тестирование в пилотном режиме методологического руководства на примере Кызылординской и Алматинской областей в рамках контрольных мероприятий Счетного комитета.

В рамках исследования налогового потенциала сделаны выводы о применимых аспектах международного опыта в Казахстане и определены методы оценки налогового потенциала для каждого из налогов и разработана методика оценки налогового потенциала. Определены методы расчета прогноза налоговых поступлений и методы формирования информации для него. Разработаны предложения по внесению изменений в Бюджетный кодекс Республики Казахстан, Методику расчетов трансфертов общего характера и Методику прогнозирования поступлений в бюджет. Подготовлен сценарный прогноз налоговых поступлений на 2014-2016 годы. Проведена апробация проекта методического руководства по оценке налогового потенциала на примере Западно-Казахстанской области и г. Астана. Внедрение показателя «налоговый потенциал» в Казахстане позволит рекомендовать новые методы регулирования межбюджетных отношений, усовершенствовать налоговые отношения и более обоснованно прогнозировать налоговые поступления в республиканский и местные бюджеты.

Кроме того, в рамках исследования системы управления рисками были разработаны критерии отбора объектов контроля при планировании внешнего государственного финансового контроля по трем направлениям: по расходной части государственного бюджета, по доходной части государственного бюджета и по субъектам квазигосударственного сектора. С использованием данных критериев была разработана операционная модель, автоматизирующая процессы проведения отбора объектов контроля. При этом, в отбор рискованных объектов контроля по направлению расходной части государственного бюджета включены оценки рискованных объектов контроля по следующим группам:

- бюджетные программы;
- государственные органы, разрабатывающие стратегические планы;
- государственные органы, не разрабатывающие стратегические планы;
- программные документы;
- регионы.

В рамках исследования по внедрению международных стандартов ISSAI представлены

предложения и рекомендации по совершенствованию нормативно-методологической базы проведения внешнего государственного аудита и финансового контроля. А именно, предложена пятиуровневая система методологической базы государственного аудита и финансового контроля, которая будет включать как стандарты, так и руководства (методические рекомендации, инструкции). Разработан и представлен Проект Руководства по имплементации приемлемых положений стандартов ISSAI в деятельность органов внешнего государственного аудита (финансового контроля) Республики Казахстан, в котором расписан алгоритм внедрения международных стандартов в методологическую базу Счетного комитета.

В 2015 году планируется проведение прикладных исследований по шести актуальным темам, ориентированным на поддержку проводимой реформы системы государственного финансового контроля и внедрения государственного аудита в Республике Казахстан.

НОВЫЕ ПОДХОДЫ В ПОВЫШЕНИИ КВАЛИФИКАЦИИ

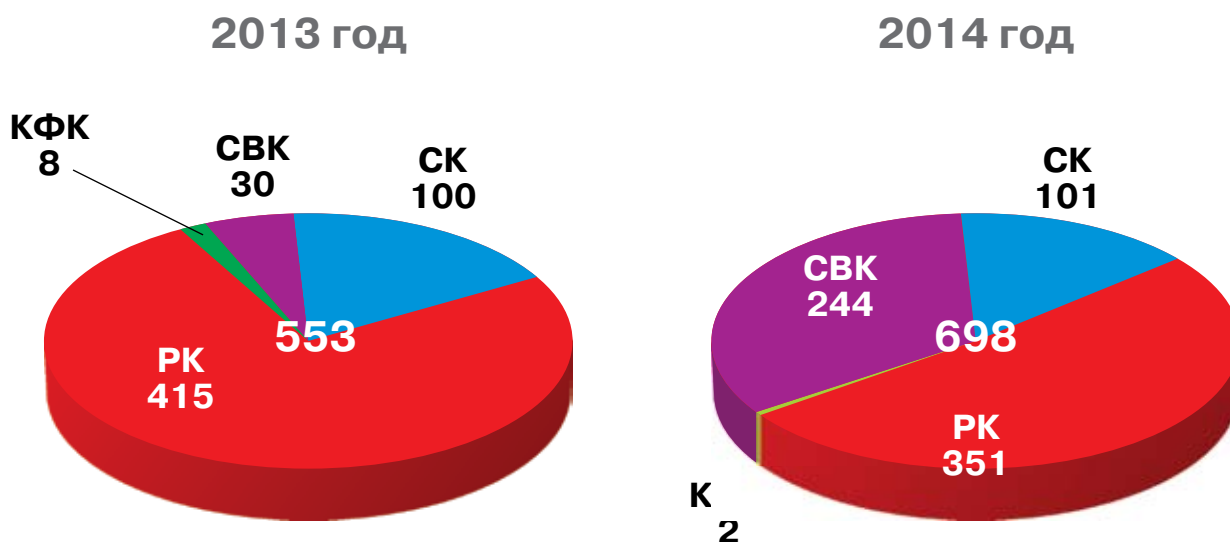
Центр организует семинары по повышению квалификации работников органов государственного финансового контроля, а также проводит коммерческие семинары для государственного и реального секторов экономики Республики Казахстана.

Центром в 2014 году при плане повышения квалификации 695 слушателей, фактически обучены – 698.

По сравнению с 2013 годом общий охват слушателей возрос на 145 человек или на 26%. При этом, количество слушателей из служб внутреннего контроля центральных и местных государственных органов увеличилось на 214 человек, при этом наблюдается уменьшение слушателей из числа специалистов ревизионных комиссий на 64 человека. (диаграмма 1).

Сравнительный анализ количественного охвата обучением слушателей в разрезе органов ГФК за 2013 и 2014 годы.

Диаграмма 1

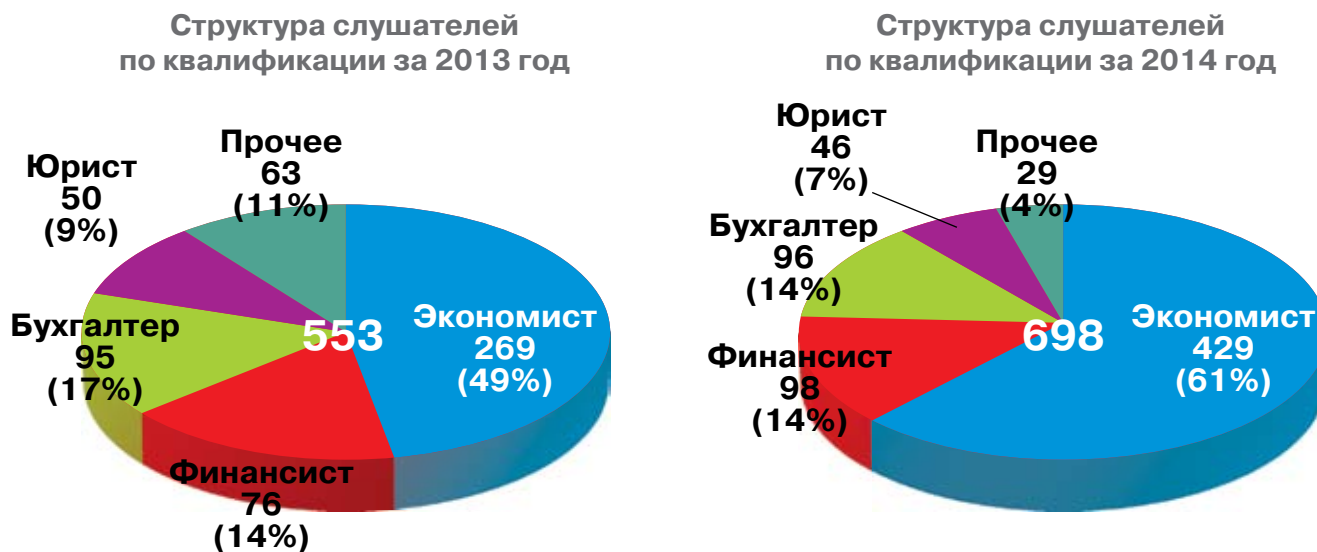
Анализ структуры слушателей по их квалификации указывает на недостаточность специалистов с базовым бухгалтерским образованием: в 2013 году их доля в общем количестве слушателей составляла 17 процентов, а в 2014 году – 14. (диаграмма 2).

С внедрением 1 января 2013 года международных стандартов финансовой отчетности

общественного сектора (МСФООС) актуализируется вопрос проведения контроля (аудита) финансовой отчетности государственных учреждений, составленной по МСФООС, в связи с чем, возрастает необходимость повышения квалификации практически всех работников органов государственного финансового контроля.

Сравнительный анализ структуры слушателей по квалификации за 2013 и 2014 гг.

Диаграмма 2

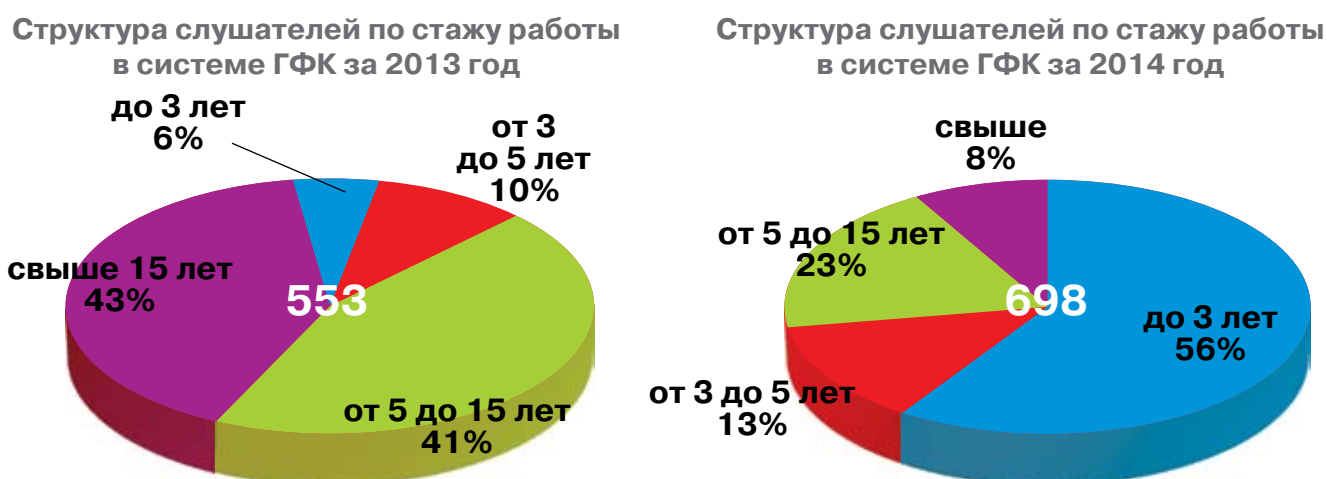

Анализ структуры слушателей 2014 года по стажу показывает, что более чем в 2 раза увеличился состав слушателей со стажем от 3 до 5 лет, при этом, в 5 раз уменьшился состав слушателей, стаж которых превышает 15 летний рубеж. При

этом, кадровые службы органов государственного финансового контроля ориентированы на составление годовых планов повышения квалификации с учётом изучения навыков и оценки профессиональных знаний своих работников. (диаграмма 3).

Сравнительный анализ структуры слушателей по стажу за 2013 и 2014 гг.

Диаграмма 3

Центром в 2014 году улучшены показатели также и в расширении линейки образовательных программ. Если в 2013 году обучение проводилось по пяти образовательным программам, то в 2014 - по семи:

- 1) «Контроль (аудит) финансовой отчетности государственных учреждений (базовый уровень)»;
- 2) «Контроль (аудит) финансовой отчетности

государственных учреждений»;

3) «Аудит консолидированной финансовой отчетности» (на примере опыта Национального офиса аудита Эстонии);

4) «Гражданское и бюджетное законодательство»;

5) «Бухгалтерский учет в государственном и квазигосударственном секторах»;

б) «Аудит финансовой отчетности»;

7) «Аудит эффективности деятельности государственных органов посредством оценки хода реализации стратегических планов и эффективности управления активами субъектов квазигосударственного сектора».

Центром, на постоянной основе, проводится работа по международному сотрудничеству. Так, был проведен семинар на тему «Аудит консолидированной финансовой отчетности (на примере опыта Национального офиса аудита Эстонии)», с привлечением двух государственных аудиторов из Национального офиса аудита Эстонии.

Целью семинара было ознакомление с методологией проведения аудита финансовой отчетности в соответствии с Международными стандартами аудита (ISSAI), утвержденными Международной организацией высших органов финансового контроля (INTOSAI), международной практикой проведения высшими органами финансового контроля аудита консолидированной финансовой отчетности, обсуждение актуальных подходов их применения в Национальном офисе аудита Эстонии и приобретение слушателями навыков по аудиту консолидированной финансовой отчетности государственного сектора.

Теоретическая часть семинара подкреплялась практическими занятиями, на которых коллеги из Высшего органа финансового контроля Эстонии поделились опытом проведения аудита консолидированной финансовой отчетности как отдельно взятого министерства, так и Правительства Эстонии.

Согласно законопроекту Республики Казахстан «О государственном аудите и финансовом контроле», внесенному постановлением Правительства Республики Казахстан от 31 декабря 2013 года № 1446 в Парламент Республики Казахстан, основанием для допуска к сертификации государственных аудиторов, осуществляющих внешний государственный аудит, является подтверждение знаний в порядке, определенном Счетным комитетом. Государственные аудиторы будут аттестоваться Национальной комиссией с вручением документа установленного образца о присвоении квалификации «государственный аудитор».

Таким образом, актуализируется необходимость кардинального изменения принципов и подходов к содержанию и форме обучения работников государственного финансового контроля и созданию непрерывной системы переподготовки и повышения их квалификации.

В настоящее время для внедрения пилотной сертификации государственных аудиторов Счет-

ным комитетом разрабатываются проекты нормативных документов в области сертификации.

В этой связи последние четыре семинара были проведены в пилотном режиме. Предквалификационным дисциплинам обучены 22 претендента на получение сертификата государственного аудитора, отобранные Счетным комитетом из числа работников органов внешнего государственного финансового контроля.

В дальнейшем предполагается, что каждый государственный аудитор в обязательном порядке в течении трёх лет должен будет пройти повышение квалификации в объёме 120 академических часов, начиная со следующего года после получения квалификации «государственный аудитор». Методологию и методику обучения, а также учебно-методический комплекс планируется привести в соответствие с требованиями IDI INTOSAI.

Одним из важных направлений деятельности Центра является проведение коммерческих семинаров.

В этих целях начиная со второго квартала 2014 года была сформирована клиентская база, насчитывающая более 4000 потенциальных слушателей различных предприятий и организаций страны. Разработаны четыре образовательные программы повышения квалификации работников государственного и реального секторов:

1) «Обзор и изучение изменений в законодательстве о государственных закупках в Республике Казахстан»;

2) «Разработка Плана развития акционерных обществ, товариществ с ограниченной ответственностью с участием государства, государственных предприятий, государственных коммунальных предприятий, а также особенности его корректировки и внесения изменений»;

3) «Формирование финансовой отчётности в государственных учреждениях в соответствии с МСФООС по методу начисления»;

4) «Составление отчета по итогам контроля (аудита) финансовой отчётности государственных учреждений».

Всего за этот период по перечисленным темам было проведено 18 семинаров, где прошли обучение 252 слушателя. Отзывы слушателей показывают о необходимости проведения таких семинаров и в последующие годы.

График проведения коммерческих семинаров на 2015 год размещен на сайте РГП «Центр по исследованию финансовых нарушений» Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета cifn.kz

Статья подготовлена специалистами РГП «ЦИФН»

Қостанай облысына бөлінген республикалық бюджет қаражатының пайдаланылу тиімділігін, бюджетке түскен түсімдердің толықтығы мен уақтылылығын, сондай-ақ Мемлекеттік қаржылық бақылау стандарттарының сақталуын бірлескен бақылаудың қорытындысы туралы

Об итогах совместного контроля эффективности использования средств республиканского бюджета, выделенных Костанайской области, полноты и своевременности поступлений в бюджет, а также соблюдения Стандартов государственного финансового контроля

Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитеті Қостанай облысына бөлінген республикалық бюджет қаражатының пайдаланылу тиімділігін, бюджетке түскен түсімдердің толықтығы мен уақтылылығын, сондай-ақ Мемлекеттік қаржылық бақылау стандарттарының сақталуын Қостанай облысы бойынша тексеру комиссиясымен бірлесіп бақылаудың қорытындысын қарап, бюджет және өзге де заңнама талаптарының түсімдері бойынша – **206,9 млн.теңгеге**, шығыстар бойынша – **21 141,7 млн.теңгеге** бұзушылықтары анықталғанын, сондай-ақ **6 694,5 млн.теңге** бюджет қаражатының тиімсіз пайдаланылғанын атап өтеді.

Счетный комитет по контролю за исполнением республиканского бюджета, рассмотрев совместно с Ревизионной комиссией по Костанайской области итоги контроля эффективности использования средств республиканского бюджета, выделенных Костанайской области, полноты и своевременности поступлений в бюджет, а также соблюдения Стандартов государственного финансового контроля, отмечает допущенные нарушения требований бюджетного и иного законодательства по поступлениям на сумму **206,9 млн.тенге**, по расходам – на **21 141,7 млн.тенге**, а также неэффективное использование бюджетных средств - на **6 694,5 млн.тенге**.

Моноқалаларды дамытудың 2012-2020 жылдарға арналған, «Өңірлерді дамыту», «Бизнестің жол картасы – 2020», «Жұмыспен қамту 2020» бағдарламалары жеткілікті дәрежеде тиімді емес және заңнаманы бұза отырып іске асырылуда.

Недостаточно эффективно и с нарушениями законодательства реализуются программы развития моногородов на 2012-2020 годы, «Развитие регионов», «Дорожная карта бизнеса 2020», Программа «Занятость 2020». Допускается реализация инвестиционных проектов, не отвечающих их требованиям.

Нысаналы трансферттер бойынша нәтижелер туралы келісімді жасауда көптеген кемшіліктер, олардың көрсеткіштерін сапасыз жоспарлау фактілері, іске асырылып жатқан инвестициялық жобалар тізбесінің әзірленбегені, нәтижелері іске асыруға арналған трансферт көлемдерімен өзара байланыстырылмағандықтан, келісімнің тікелей және түпкілікті нәтижелеріне қол жеткізілмеуіне немесе ішінара қол жеткізуге алып келгені анықталды.

Установлены многочисленные недостатки составления соглашений о результатах по целевым трансфертам, факты некачественного планирования их показателей, отсутствие перечня реализуемых инвестиционных проектов, взаимоувязки результатов с объемами трансфертов на их реализацию, повлекшие недостижение и частичное достижение прямых и конечных результатов соглашений.

Іске асырылуына нысаналы даму трансферттері бөлінетін жергілікті бюджеттік инвестициялық жобалар жергілікті бюджеттен белгіленген талаптарға

1 438,3 млн.теңгеге кем қаржыландырылған. Олардың сметалық құнының **588,1 млн.теңгеге** қымбаттауы республикалық бюджет қаражатының есебінен төленген.

Местные бюджетные инвестиционные проекты, на реализацию которых выделяются целевые трансферты на развитие, профинансированы из местного бюджета

на **1 438,3 млн.тенге** меньше установленных требований. За счет средств республиканского бюджета оплачено удорожание их сметной стоимости на **588,1 млн.тенге**.

Жалпы сомасы **1 329,8 млн.теңгенің** құрылысы аяқталған объектілері пайдаланылмауда. Бұл ретте мемлекеттік қабылдау комиссиясы қабылдасамаса да, құны **398,0 млн.теңгенің** екі объектісі пайдаланыла бастаған. Сметалық құны **3 559,4 млн.теңге** тұратын, басталған **4** инвестициялық жоба іске асырылмауда, олар бойынша **911,5 млн.теңгенің** шығыстары жүргізілген.

Не используются завершенные строительством объекты на общую сумму **1 329,8 млн.тенге**. При этом начата эксплуатация двух объектов стоимостью **398,0 млн.тенге** без их приемки государственной приемочной комиссией.

Не реализуются **4** начатых инвестиционных проекта сметной стоимостью **3 559,4 млн.тенге**, по которым произведены расходы на **911,5 млн.тенге**.

ALINA UNDRITS
Senior Auditor, State control of Estonia

ANDREI KATSUBA
Auditor, State control of Estonia

PROPER AUDIT PLANNING

The Republic of Kazakhstan has worked out the Concept on the implementation of state audit. The objective of the Concept is to define the key directions of reforming of the public financial control system and conceptual approaches to the implementation of state audit. For the purpose of creating the state audit system, among other activities, it is expected to make transition to international standards in the field of financial reporting and auditing, which will ensure the transparency of the public resource management. In this article we would like to draw your attention to some key points of application of international standards in the audit planning.

Proper audit planning helps to achieve the audit objectives in the most effective way, i.e. provide reasonable assurance as to avoid gaps and excessive consumption of resources.

MANAGEMENT APPROVAL

In the process of application of the International Standards for Supreme Audit Institutions (ISSAI) published by the International Organization of Supreme Audit Institutions (INTOSAI), emphasis is placed on the concept of identifying and assessing the risks of material misstatement, whether due to fraud or error, at the financial statement level and at the level of

management approval.

In their statement about whether the financial statements are prepared in accordance with the applicable financial reporting standards, the management of the audited company explicitly or implicitly makes assertions regarding recognition, measurement, presentation and disclosure of the various elements of the financial statements. In other words, by providing financial statements to the auditor for control,

the management, in fact, states that the data presented in the financial statements are true in such essential parameters as classes of transactions and events, account balances, presentation and disclosure of financial information. All these statements are hidden in the general information contained in the report, they are not shown separately, but it is important for the auditor to identify and assess their associated risks.

The auditor's task is to identify and assess the risks of material misstatement, thus providing a basis for developing and implementing responses to the assessed risks.

According to the International Standard on Auditing 315 "Identification and Assessment of Risks of Material Misstatement based on the Knowledge of an Entity and its Environment", assertions used by the auditor to consider different types of potential misstatements that may occur fall into the following three categories and may take the following forms:

1. Assertions about classes of transactions and events during an audit period:

- Creation – shown transactions and events have taken place and are associated with the subject.
- Completeness – all transactions and events that should be reflected are recorded.
- Accuracy – amounts and other data related to the shown transactions and events are recorded properly.
- Clipping – transactions and events are recorded in the proper accounting period.
- Classification – transactions and events are separated by appropriate accounts.

2. Allegations of account balances at a period end:

- Existence – assets, liabilities and equity in reality exist.
- Rights and responsibilities – the audited entity owns or controls the rights to assets, while liabilities are the obligations of the entity.
- Completeness – all assets, liabilities and equity which need to be disclosed are disclosed.
- Valuation and allocation – assets, liabilities and equity in the financial statements are included in the appropriate amount, and all appropriate valuation adjustments and distribution are disclosed properly.

3. Approval as of presentation and disclosure:

- Creation of right and obligation – disclosed

events, transactions and other matters have occurred and are associated with the entity.

- Completeness – all disclosures that should have been included in the financial statements are included.
- Classification and understandability – financial information is presented and described properly, disclosure is clearly expressed.
- Accuracy and evaluation – financial and other information are disclosed fairly and at appropriate amounts.

An auditor can use assertions as described above, or may express them in a different way, provided that all the aspects described above are covered. For example, an auditor may choose a combination of assertions on transactions and events with the assertions on account balances.

The framework of the financial audit includes an opinion whether or not the audited financial statements of an entity give true and fair view of their financial position and financial performance. Making assertions about the financial statements of public-sector entities, in addition to the assertions set forth above, the management may assert that transactions and events have been carried out in accordance with the laws, regulations or other regulations. Such assertions may be within the scope of the audit of public-sector financial statements.

Risk assessment

At a practical level, when assessing risks, an auditor sets hypothesis to the risk associated with a particular statement. For example, as regards the "Creation" Assertion an auditor assesses the likelihood that not all of transactions and events disclosed have really happened, not all of them are connected with the entity. Another example – "Completeness" Statement – an auditor comes from the fact that there is a risk that not all transactions and events, that should be disclosed, have been disclosed in the financial statements. And so on. In his later work, when carrying out audit procedures, an auditor seeks to confirm or refute the hypothesis set.

Audit procedures can be divided into tests of the internal control system and substantive testing, which in turn can be divided into analytical procedures and detailed testing.

How much is enough?

To what extent an auditor should conduct certain audit procedures?

The answer to this question is provided by the model of reasonable assurance used in the Supreme Audit Institution of Great Britain. This model makes it possible to answer the question "How much is enough?" and helps to avoid gaps or processing. According to the model, an auditor should provide 95% confidence as the optimal index of balance between certainty and the volume of work to be done. For added convenience, the model uses system of coefficients or items in which 95% reasonable certainty corresponds to coefficient $A = 3$. That is an auditor must calculate risks and plan procedures so as to gain 3 points from the diagram below.

Based on the model of reasonable assurance used in the Supreme Audit Institution of Great Britain, the description and tests of the internal control system may allow an auditor to get the lion's share of (77%) reasonable assurance of the presence or absence of material misstatements in the financial statements of an auditee. Therefore it is reasonable to begin with the description of procedures of the internal control system.

Internal control

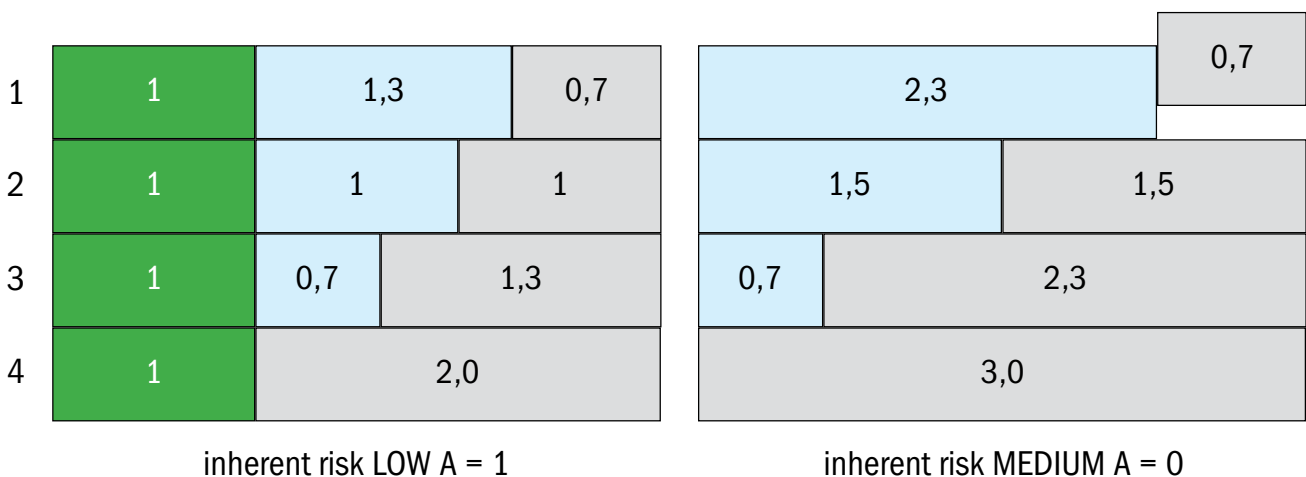
During the review of the internal control system, an auditor primarily seeks to answer the question, which elements of the internal control system prevent or reduce the probability of risk associated with the assertion. For example, as regards "Creation" Assertion an auditor identi-

fies a control element responsible to ensure that all transactions and events reflected in the financial statements have actually occurred, and all of them are connected with the auditee. At this stage, you need to evaluate whether this item is appropriate (in the right place and commensurate to the risk), comprehensive, reasonable and directly connected with the purposes of control.

Considering the internal control system, an auditor should answer the question whether it is possible to rely on the internal control system? An auditor plans further actions based on the answer to this question. If an auditor believes that the internal control system works, then the next step will be to test the operating effectiveness of the control elements – whether or not they operate consistently in accordance with the plan for an entire period and are carefully observed by all staff. If an auditor believes that the internal control system is unreliable – do not waste time on its testing. Then we can proceed to substantive testing.

It is important to emphasize that at the planning stage an auditor does not assess the level of the internal control system, and only assumes a level of reasonable assurance we can get from the internal control. The model assumes the existence of two levels of inherent risks – medium and low levels (high and significant risks are considered separately).

Audit approaches based on the model of reasonable assurance

If an auditor believes that the inherent risk is medium, he/she must conduct a sufficient number of tests in order to get the "3" coefficient. If an auditor believes that the inherent risk is low, he/she assigns "1" coefficient to the control system (marked in green), and plans to conduct a

number of tests in order to get another 2 points. Further, an auditor considers the possibility of using four basic approaches:

1. Emphasis on internal control – suitable for audits of regular transactions and significant amounts.

2. Approach 50/50 – equally tests of internal controls and substantive tests.

3. Emphasis on substantive testing – if internal controls of an audited entity raises some doubts.

4. Exclusively substantive testing – suitable for small entities with weak internal controls.

SAMPLING

Having defined the approach, an auditor calculates the optimal number of sampling objects based on the following table

Coefficient A	Sampling size (number of sampling objects)
0,7	14
1	20
1,3	26
1,5	30
2	40
2,3	46
3	60

For example, if an auditor believes that the inherent risk is low, and he/she has to deal with a set consisting of regular transactions and significant amounts, he/she assigns "1" coefficient to the control system and selects the first approach – emphasis on internal control. He/she plans to carry out 26 tests of internal controls in order to obtain the "1.3" coefficient. An auditor draws remainder of the reasonable assurance from the analytical procedures and detailed testing. They take longer, but give reliable evidence. The volume and the number of tests depend on the auditor's assessment of the reliability of the internal control system. In our example, an auditor should make 14 detailed tests in order to get the remaining 0.7 points. As a result, an auditor obtains the "3" coefficient, which is equal to 95% of reasonable assurance.

It is worth noting that the model makes two exceptions. For a set of less than 200 elements, the sample is 5 - 10% of the number of elements (depending on risk). For a set of less than 50 items, the sample is 60-75% of the invoice amount of money (depending on risk).

Analytical procedures and detailed testing must always be associated with the management approval. For example, the "Accuracy" Assertion – based on the control of primary documents, an auditor becomes convinced that amounts and other data relating to transactions and events recorded in the financial statements are recorded properly.

Workshop

As of 15-19 September 2014, the Accounts Committee for Control over Execution of the Republican

Budget of the Republic of Kazakhstan organized in Astana the workshop on "Audit of Consolidated Financial Statements" at which we, Alina Undrits and Andrei Katsuba, auditors of the State Audit of Estonia, acted as lecturers. The workshop was held as part of measures to reform the current system of state financial control in Kazakhstan.

We thank the Accounts Committee and the Center for Financial Violations Research for their work on organization of the workshop. Thank you for your hospitality and a warm welcome accorded to us. Special thanks to the Director of the Centre for Financial Violations Research Mr. Murzin, to the staff of the Center and the Accounts Committee Asiya Uskenbayeva, Akylbay Kulumshin, Bulat Mukhamedzhanov and all others whose work has ensured success of the workshop and thanks to whom we have got acquainted with the life and culture of Kazakhstan.

We consider it necessary to note especially the active involvement and participation of students in the workshop, openness and willingness to discuss. We were impressed with the audience's interest in the development of the methodology on auditing of the consolidated financial statements in accordance with international standards. We hope that this workshop, along with other measures, will facilitate introduction of new audit methods and establish a unified methodological framework that meets the requirements of international standards. We are look forward to continued fruitful and mutually beneficial cooperation in the future and are willing to cooperate fully in the work on development of state audit in Kazakhstan.

ЖУРНАЛДЫҢ РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕСІ:

ҚОЗЫКӨРПЕШ ЕСІМҰЛЫ ЖАҢБЫРШИН
Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау
жөніндегі есеп комитетінің Төрағасы, э.ғ.д.,
Редакциялық кеңес төрағасы

АЛЕКСАНДР ВИКТОРОВИЧ ГОРЯИНОВ
Есеп комитетінің мүшесі

ГҮЛЖАН ЖАНПЕЙІСҚЫЗЫ ҚАРАҒҰСОВА
Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің
депутаты, Қаржы және бюджет бойынша Комитет
Төрағасы, э.ғ.д., профессор

ОМАРХАН НҰРТАЙҰЛЫ ӨКСІКБАЕВ
Қазақстан Республикасы Парламенті
Мәжілісінің депутаты, э.ғ.д.

БАЛҚАРАҰЛЫ АЙМАҒАМБЕТОВ ЕРҚАРА
Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық
университетінің ректоры, ХҒА ЖМ корреспондент-
мүшесі, Еуразия ХЭА академигі, э.ғ.д., профессор

АМАНЖОЛ ҚОШАНҰЛЫ ҚОШАНОВ
Қазақстан Республикасы ҰҒА академигі,
э.ғ.д., профессор

НҰРЫМОВ АЛДАНЫШ АРЫСТАНҒАЛИҰЛЫ
Евразия ХЭА академигі және ҚҰЖҒА академигі,
Салық қызметінің екінші дәрежелі Мемлекеттік
кеңесшісі, э.ғ.д., профессор

КЕНЖЕҒАЛИ ӘБЕНҰЛЫ САҒАДИЕВ
Қазақстан Республикасы ҰҒА академигі,
э.ғ.д., профессор

РАХМАН АЛШАНҰЛЫ АЛШАНОВ
«Тұран» университетінің ректоры, э.ғ.д., профессор

АЛТАЙ БОЛТАЙХАНҰЛЫ ЗЕЙНЕЛҒАБДИН
э.ғ.д., профессор

КӨШКІМБАЕВ САПАР ХАЙСАХАНҰЛЫ
«Қазақстан Республикасы аудиторлар палатасы»
КАҰ президенті, э.ғ.к.

ЗИНАИДА ПЕТРОВНА ЗАГОСКИНА
Қазақстан Республикасы Аудиторлары Коллегиясының
және Қазақстанның ішкі Аудиторлар Институты басқарма
кеңесінің мүшесі, Ішкі аудитор дипломының иесі,
Қазақстан Республикасының аудиторы, э.ғ.к.

МУРЗИН АЛМАТ ЗАРЛЫҚҰЛЫ
«ҚБЗО» РМК директоры, э.ғ.к.,
Бас редактор

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ ЖУРНАЛА:

ДЖАНБУРЧИН КОЗЫ-КОРПЕШ ЕСИМОВИЧ
Председатель Счетного комитета по контролю за
исполнением республиканского бюджета, д.э.н.,
Председатель редакционного совета

ГОРЯИНОВ АЛЕКСАНДР ВИКТОРОВИЧ
Член Счетного комитета

КАРАГУСОВА ГУЛЬЖАН ДЖАНПЕИСОВНА
Депутат Мажилиса Парламента Республики Казахстан,
Председатель Комитета по финансам
и бюджету, д.э.н., профессор

ОКСИКБАЕВ ОМАРХАН НУРТАЕВИЧ
Депутат Мажилиса Парламента Республики Казахстан,
д.э.н.

АЙМАҒАМБЕТОВ ЕРҚАРА БАЛКАРАЕВИЧ
Ректор Карагандинского экономического
университета Казпотребсоюза, член-корреспондент
МАН ВШ, академик МЭА Евразии, д.э.н., профессор

КОШАНОВ АМАНЖОЛ КОШАНОВИЧ
академик НАН Республики Казахстан,
д.э.н., профессор

НУРУМОВ АЛДАНЫШ АРЫСТАНҒАЛИЕВИЧ
академик МЭА Евразии, академик КНАЕН,
Государственный советник налоговой службы второго
ранга, д.э.н., профессор

САҒАДИЕВ КЕНЖЕҒАЛИ АБЕНОВИЧ
академик НАН Республики Казахстан,
д.э.н., профессор

АЛШАНОВ РАХМАН АЛШАНОВИЧ
Ректор университета «Тұран», д.э.н., профессор

ЗЕЙНЕЛҒАБДИН АЛТАЙ БОЛТАЙХАНОВИЧ
д.э.н., профессор

КОШКИМБАЕВ САПАР ХАЙСАХАНОВИЧ
Президент ПАО «Палата аудиторів
Республики Казахстан», к.э.н.

ЗАГОСКИНА ЗИНАИДА ПЕТРОВНА
Аудитор Республики Казахстан, Дипломированный
внутренний аудитор, Член совета Института
внутреннего аудита и Коллегии аудиторів
Республики Казахстан, к.э.н.

МУРЗИН АЛМАТ ЗАРЛЫКОВИЧ
Директор РГП «ЦИФН», к.э.н.,
Главный редактор

EDITORIAL BOARD OF THE JOURNAL:

DZHANBURCHIN KOZY-KORPESH ESIMOVICH

Chairman of the Account Committee for Control over Execution of the Republican Budget, D.Sc.Economics, Prolocutor of the Editorial Board

GORYAINOV ALEXANDER VICTOROVICH

Member of the Accounts Committee

KARAGUSOVA GULZHAN DJHANPEISOVNA

the Parliament's Majilis Deputy of the Republic of Kazakhstan, Chairlady of The Budget & Finance Committee, D.Sc. Economics, Professor

OXIBAYEV OMARKHAN NURTAYEVICH

the Parliament's Majilis Deputy of the Republic of Kazakhstan, D.Sc. Economics

AIMAGAMBETOV ERKARA BALKARAYEVITCH

President of the Karaganda Economical University of Kazakh Consumers Unions, Corresponding Member of the IAS of HE, Academician of the IAS in Eurasia, D.Sc. Economics, Professor

KOSHANOV AMANZHOL KOSHANOVITCH

Academician NAS of the Republic of Kazakhstan, D.Sc. Economics, professor

NURUMOV ALDANYSH ARYSTANGALIEVICH

academician of the IEA of Eurasia, academician and the KNA of NS, second rank National Tax Counselor, D.Sc. Economics, professor

SAGADIYEV KENZHEGALI ABENOVICH

Academician NAS of the Republic of Kazakhstan, D.Sc. Economics, Professor

ALSHANOV RAKHMAN ALSHANOVICH

President of the «Turan» University, D.Sc. Economics, Professor

ZEYNELGABDIN ALTAI BOLTAYKHANOVICH

D.Sc. Economics, Professor

KOSHKIMBAYEV SAPAR CHAISACHANOVITCH

President of the PJSC "Chamber of Auditors of the Republic of Kazakhstan", Candidate of Economics

ZAGOSKINA ZINAIDA PETROVNA

Auditor of the Republic of Kazakhstan, Certified Internal Auditor, Board Member of Internal Audit Institute and Member of Auditor's Council of the Republic of Kazakhstan, Candidate of Economics

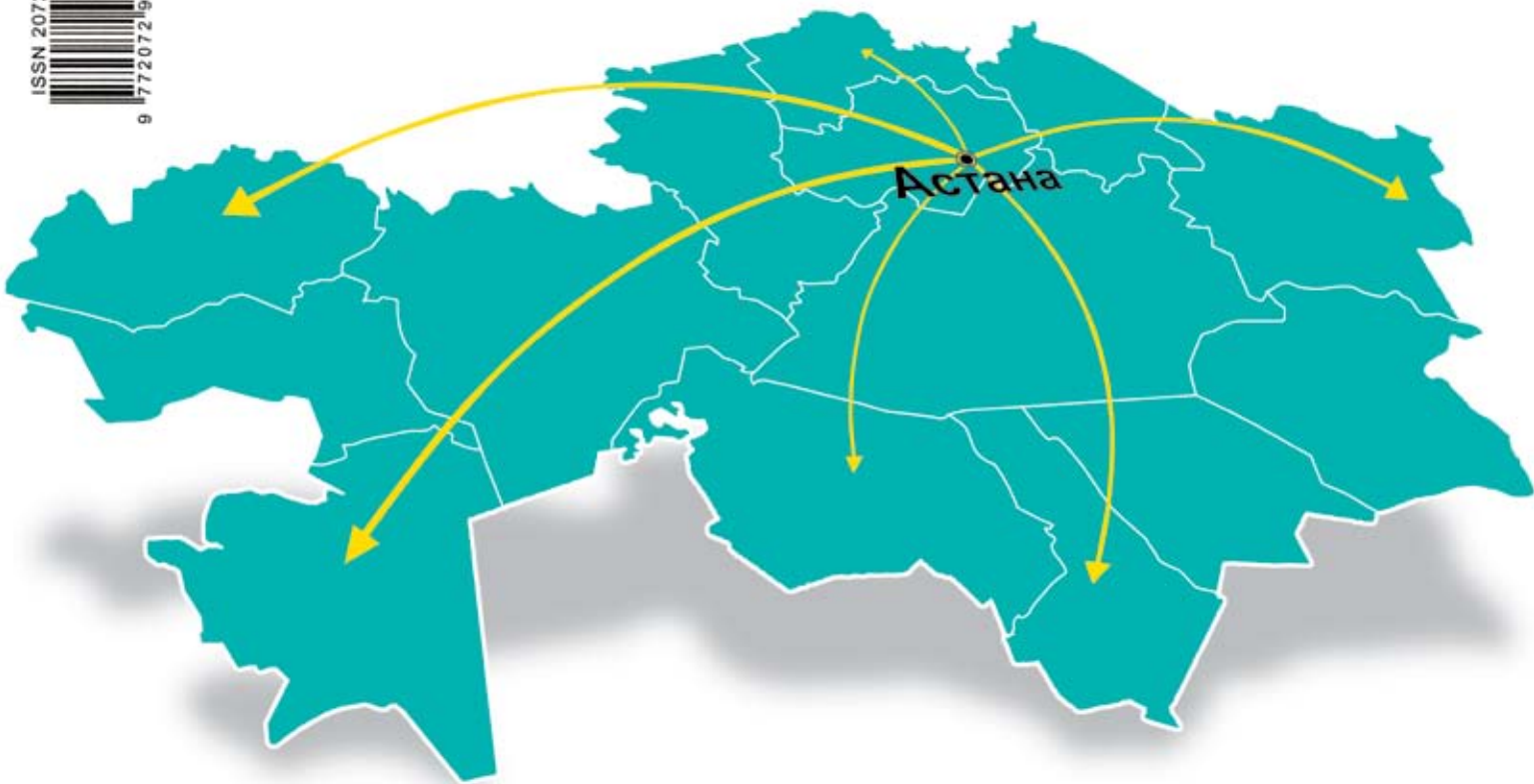
MURZIN ALMAT ZARLYKOVICH

Director of the RSE "CFVR", Candidate of Economics, Editor in chief

«Мемлекеттік аудит - Государственный аудит» қаржы-экономикалық журнал
Меншік иесі: Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетінің «Қаржылық бұзушылықтарды зерттеу жөніндегі орталық» РМҚ
Бас редактор: А. З. Мурзин
Шығарушы редактор: Н.К. Аширова
Дизайн, беттеу: Е. А. Иманғалиев
Қазақ тіліндегі нұсқасы: Ж.Ә. Ақыпбекова
Ағылшын тіліндегі нұсқасы: Ю.К. Алибекова
Корректорлар: Н.П. Гусак, Д.Ф. Әбішева
Журнал 2010 жылғы 28 маусымда Қазақстан Республикасы Байланыс және ақпарат министрлігінде қайта тіркеліп, № 11020-Ж қуәлігі берілген. Алғашқы есепке қою кезіндегі нөмірі мен мерзімі № 9582-Ж 15.10.2008 ж.
Тоқсанына бір рет шығады.
Қазақстан Республикасы және ТМД аумақтарына тарайды.
Материалдарды қайта басу кезінде журналға сілтеме жасалуы шарт.
Редакция пікірі мақала авторларының пікірімен сәйкес келмеуі мүмкін.
Редакцияның мекен-жайы: 010000, Қазақстан Республикасы, Астана қаласы, Орынбор көшесі, № 8, «Министрліктер үйі».
Тел: + 7 (7172) 74-16-55. <http://www.cifn.kz>
«Чернобылец - жарымжандар бірлестігі» ЖШС баспаханасында басылған. Астана қ., К. Байсейітова көш., 114/2, тел/ф. 8 (7172) 28-90-45, 28-99-21
Таралымы: 500 дана.
Жазылу индексі - 74167

«Мемлекеттік аудит - Государственный аудит» финансово-экономический журнал
Собственник: РГП «Центр по исследованию финансовых нарушений» Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета
Главный редактор: А.З. Мурзин
Выпускающий редактор: Н.К. Аширова
Дизайн, верстка: Е.А. Иманғалиев
Казахский вариант: Ж.А. Ақыпбекова
Английский вариант: Ю.К. Алибекова
Корректоры: Н.П. Гусак, Д.Г. Абишева
Журнал зарегистрирован Министерством связи и информации Республики Казахстан 28.06.2010 года, свидетельство №11020-Ж. Номер и дата первичной постановки на учет №9582-Ж. 15.10.2008 г.
Выходит один раз в квартал.
Распространяется на территории Республики Казахстан и СНГ.
При распечатке материалов ссылка на журнал обязательна.
Мнение редакции может не совпадать с точкой зрения авторов статей.
Адрес редакции: 010000, Республика Казахстан, г. Астана, ул. Орынбор, №8, «Дом министерств». Тел: + 7 (7172) 74-16-55. <http://www.cifn.kz>
Отпечатано в типографии ТОО «Общество инвалидов - Чернобылец», г. Астана, ул. К. Байсейитовой, 114/2, тел/ф. 8 (7172) 28-90-45, 28-99-21
Тираж: 500 экземпляров.
Подписной индекс - 74167

"Memlekettik Audit - State Audit" Journal of Finance and Economics
Owner: RSE "Center for Financial Violations Research" of Accounts Committee for Control over Execution of the Republican Budget
Chief Editor: A. Murzin
Copy Editor: N. Ashirova
Design, layout: E. Imangaliev
Kazakh version: Z. Akypbekova
English version: U. Alibekova
Correctors: N.P. Gusak, D.G. Abisheva
Journal was re-registered by the Ministry of Communications and Information of the Republic of Kazakhstan on June 28, 2010, certificate No.11020-Zh. Number and date of initial registration No. 9582-Zh., October 15, 2008
Published quarterly.
Distributed on the territory of the Republic of Kazakhstan and CIS.
When printing materials reference to the journal is required.
Editorial staff opinion may not reflect views of the author.
Editorial office address: "House of Ministries", Astana, 010000, the Republic of Kazakhstan
Tel: + 7 (7172) 74-16-55. <http://www.cifn.kz>
Printed in printing office of LLP "Society of the Disabled - Chernobylets", 114/2, K.Baiseitova str., Astana, tel/fax. 8 (7172) 28-90-45, 28-99-21
Circulation: 500 copies.
Subscription index - 74167

ВО ВСЕХ ГОРОДАХ КАЗАХСТАНА

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
МЕМЛЕКЕТТИК
Аудит

Финансово-экономический журнал по вопросам социально-экономического развития, управления государственными финансами, государственного финансового контроля и аудита

Журнал выходит ежеквартально

Подписку на печатную версию журнала вы можете оформить
через отделения АО «Казпочта»
подписной индекс – **74167**

Приглашаем к сотрудничеству!
Тел. 8(7172) 742196, факс 8(7172) 742258
www.cifn.kz